

76 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנֵעֲרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נִלְךְ
 בְּבֵלֵינוּ וּבְבִנּוֹתֵנוּ בְּצֵאֲנֵנוּ וּבְבִקְרָנוּ
 נִלְךְ פִּי חַג־יְהוָה לָנוּ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 יְהִי בֶן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֶשְׁלַח
 אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶם רְאוּ פִי רָעָה נִגְדָה
 פְּנֵיכֶם: " לֹא כֵן לְכוּנָא הַגְּבָרִים
 וְעַבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אַתְּהָ אַתֶּם
 מִבְּקָשִׁים וַיְגַרֵשׁ אֶתֶם מֵאֵת פְּנֵי

מִן יָמֵן דְּאִזְדָּוִין: ט וַאֲמַר מֹשֶׁה
 בְּעוֹלָמָנָא וּבְסִבְנָא נְזִיל בְּבִנְנָא
 וּבְבִנְתָנָא בְּעִנְנָא וּבְחֹרְנָא נְזִיל
 אֲרִי חָנָא קָדָם: י קָנָא: י וַאֲמַר
 דְּהוֹן יְהִי בֶן מִימְרָא דִּי בְּסַעְדְּכוֹן
 כִּד אֶשְׁלַח וְתַכּוֹן וְיָת מַפְלְכוֹן חֲזוּ
 אֲרִי בִישָׂא דְאַתּוֹן סְבִירִין לְמַעַבְד
 לְקַבֵּל אֲפִיכוֹן לְאַסְתְּחָרָא: יא קָא
 כֵּן אִזְדָּוִי כַּעֲן גְּבָרִיא וּפְלָחוּ קָדָם
 " אֲרִי יְתָה אַתּוֹן בְּעֵן וְתַרְיָה

רש"י

לקט בהיר

והושיבום* אל פרעה: (י) כאשר אשלח אתכם
 וגו'. חף כי אשלח גם את הללן ואת הבקרי* כאשר
 אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כחרגומי*,
 ומדרש הגדה (ילקוט של"ם) שמעתי (ר' משה הורשף) כוכב
 אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה, רואה אני
 באילטנגינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם
 במדבר, והוא סימן דם והריגה, וכשמעו ישראל
 בעגל ובקש הקב"ה להרגם, אמר משה בחפלתו (ל"ב)
 למה יאמרו מזרים לאמר ברעה הוליאם, זו היא
 שאמר* להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד (שם י"ח)
 וינחם ה' על הרעה, והפך את הדם* לדם מילה
 שמל יהושע אותם, וזכו שנאמר (יהושע ה' ט) היום
 גלותי את חרפת מזרים מעליכם, שהיו אומרים לכם
 דם אנו* רואין עליכם במדבר: (יא) לא כן. כאשר
 אמרתם להוליך העף עמכם*, הללן לכו הגברים
 ועבדו את ה': כי אתה אתם מבקשים. (אוחה)
 עבודה* בקשחם עד הנה*, חזכה לאלהינו, ואין
 דרך העף לצבוח (פס"ז): ויגרש אותם. כרו זה
 שינוי נוסחאות * והשיבום * שאמרו * אמתו * כי אותה.

יא) דקשה לרצונו שמפסוק הסמוך משמע שרעה לשלח
 הגברים, ולא הטף כמו ששאל משה, וא"כ הללן שאל גם
 הללן והבקר ומדוע לא השיב עליו, הללן ודאי הענין הוא
 שרעה שיעזבו שום משכון לצמחון שיחזרו, לזה בחמילה רצה
 שיעזבו הטף שהוא משכון חזק יותר מן הללן, והטעמים
 טענתו בטעם שאין דרך הטף לצבוח, לזה בשום אופן איני
 מסכים שהטף ילכו אבל מסכים שילכו המקנה והגברים
 לצבוח, או אפשר פי' דברי רצינו (והוא הנראה יותר פשוט)
 חף כי אשלח כ"ש שלא אשלח, שאפילו הטף איני מסכים
 כ"ש הללן והבקר, וכן הוא בכל מקום צ' חיצות אלו ביד
 "חף כ"י פירושו כ"ש (ב"ב), ואחר מכת החשך שנתרחק
 לכו הסכים להוליך הטף ויהיה המקנה למשכון. ופי' עבדו
 את ה' לא זבחה הללן שאר עבודות (מ"ל), או אפשר שפי'
 לאכנס ובקרכם יוצג מה שהוא עודף על הנדר, וכן בהמות
 שאינם ראוים לזבחה (אוד"ח): (יב) חזו ארי ציפא
 דאתון סבירין למעבד לקבל אפיכון לאסתחרא, זו הנוסחא
 בחומשים שלפנינו, ונראה שהיא חמיית לפי שמחאים למה
 שאמרו חז"ל במדרש רבה, והוא כענין חופר גומץ בה יפול,
 ופירושו אתם סבורים למעבד רעה עמי לצבוח ולא לתזור,
 והראיה מהטף, וזה יהיה לכם לרעה שבעצור זה לא אשלח אתכם בכלל (ש"ד), אבל הרמזין ז"ל מציא גם נוסחאות אחרות
 באונקלוס עיי"ש, ולפי המדרש שהביא רש"י יהיה פירושו אתם סבורים לצבוח אבל אני אומר שיזמר טוב לכם להשאר כאן,
 כי הכוכב רעה חו"ש וכו', ואם ישארו הטף יהיו עכ"פ הם לפליטה (מ"ל): (יג) ודאי שזני ישראל לא היו זריכים להפוך,
 כי מה להם ולכוכב רעה, הללן מאותות השמים אל תחתו, אלא היה הרצון דוקא להפוך, שמרעה יצמח טובה, ועוד יש טעם
 בדבר, שאם לא יהיה דם מילה יאמרו מזרים שבדאי הימה בהם דם הריגה הגם שלא שמענוה, שהם לא ידעו אשר ישראל
 הם למעלה ממערכת שמים, אבל כאשר ישמעו שנימולו יחלו צה את הדם שראו, וזה שאמר יהושע היום גלותי וגו' (ג"א),
 ומה שאמר עולה לקראתכם, "במדבר" ז"ע, שהללן בגלגל מלו ולא במדבר, ואפשר שהלך לקראתם בעוד שהיו במדבר, או
 אפשר שגלגל ג"כ מדבר הוא (ב"ב): (יד) פי' "לא כן" זה אינו שייך על שלפניו על מה שאמר פרעה, אלא על שלפני
 פניו מה שאמרתם אתם (ג"א): (טו) הללן עתה הם מבקשים גם הטף וגם המקנה, אלא צל ההווה במקום עבר כנהוג,

יְתָהוֹן מִן קָדָם
 לְמֹשֶׁה אֲרִים
 דְּמַצְרַיִם וְיָתִי
 אֲרַעָא דְּמַצְרַיִם
 עִקְבָא דְּאֲרַעָא
 בְּרָדָא: יג וְאֲרִים
 עַל אֲרַעָא דְּמִצְרַיִם
 קְדוּמָא בְּאֲרַעָא
 וְכַל לִיִּיא צִנְיָ
 קְדוּמָא נְפִיל יָת
 גִּבְרָא עַל כֵּל
 וְשָׂרָא בְּכֵל תְּחוּ
 לְחָדָא קְדָמוּהִי
 דְּכֹתָהּ וּבְחֹרְוָה
 טו וְחָפָא יָת ע

לשון* קלרטי, ולא
 בשבילי* מכת האו
 מזרחית* נשא
 שמלרים דדרומית
 במקום אחר (במד')
 ואותו שהיה צימו
 שינוי נוסחאות * מקרא.
 פירוש אות צי"ם, כמ
 "מכת" בשביל הלשון
 היאור, ובכניס הכה ל
 ארבעה הלל הכות קדי
 קדמה מזרחה, ונקרל
 רצינו שכהכחמוז אות

יב. בארבה.

זואל, על כן לא קדם ל

בצאנוי ודקורנו נלך. בשמח בקל"ב ואלילא ית הלדז וגמלא

שְׁלֹשֶׁת יָמִים: כג לְאֶרְאֹ אִישׁ אֶת-
 אָחִיו וְלֹא יִקְמוּ אִישׁ מִתַּחַתְּיוֹ שְׁלֹשֶׁת
 יָמִים וְלִכְלֹבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר
 בְּמוֹשֶׁבְתָם: שלישי כד וַיִּקְרָא פְרַעֲהַ
 אֶל-מִשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ אֶת-יְהוָה

קבל בקל ארעא דמצרים תקתא
 יומין: כג קא חזו אנש ית אחוהי
 וקא קמו אנש מתחתוהי תקתא
 יומין וקבל בני ישראל הנה
 נהורא במושבגהון: כד וקרא
 פרעה למשה ואמר אזילו פדחו

רש"י

לקט בהיר

עליהם מכות גדולות וקשות ולמה אחר שהמרים עוד הביא
 מכה קלה וקלושה לגבי הראשונות (ב"ב), לזה תירץ שהיו
 ב' טעמים בדבר, ובג' ימים הראשונים היה די שלא יראו
 מימת רשעי ישראל, ובמכוון לא היה חשך עב שלא היה צורך
 לשדד המערכות כל קר, גם להודיע לישראל שבשצילם עשה
 ב' מיני חשך, ובג' ימים השניים היה צורך בחשך עב כדי
 שילכו ישראל לצטח לחפש בכל מטמנותיהם (מ"ל): לב

רוצים ללכת ומתו בשלשת ימי חפלה כדי שלא יראו
 מנלרים* במפלתם ויאמרו אף הם לוקין כמונו, ועוד
 שחפשו ישראל וראו את כליהם וכשילאו והיו שואלין
 מהן והיו אומרים אין צדינו* כלום אומר לו* אני
 ראיתיו צדיחך ובמקום פלוני הוא (סס - סס): שלשת
 ימים. שלוש של ימים (י), ערצוי"א בלע"ז, וכן שבעת
 שינוי נוסחאות מצרים. ביד. אומרים להם.

רצון רצינו צוה לפרש החילוק שבין שלשה ושלשת שבעה ושבעת, שאין חיי"ו זו מורה לשון נקבה שהלשון נקבה שלש שבע, וחיי"ו הוא נחבר ולקשר את המיכה למיכה שלאחריו, וכן הוא המשפט בכל קישור שהה"א נהפך לחי"ו, טובה טובה, אחוה אחוה, ואמר שידענו זאת צריך ביאור היאך אפשר לקשר עם המספר הלא אי אפשר לומר שלשה של ימים, לזה בא רש"י בפירושו לחלק בין תיבת שלשה שהוא עם מספר ובין שלשת שהוא עם דבר, כלומר כשתקח וחצרף ג' דברים ביחד, יהיה חיבה דבר שיהיה כגון ימים או שעות או פירות או בחים או אנשים וכו' יהיה שמו של דבר זה שלוש, ושמו בלע"ז ערצוי"א, ובלשוננו דריי"הייט, ואם הוא עם דבר או נכון הקישור, למשל אחוה היא עם דבר, שמו של שדה זו הוא אחוה, לפי שהוא אחוה של חיבה אדם, ואומר אחוה של רצון או אחוה רצון ולא של שמעון, כמו כן דבר זה, שמו שלוש, מפני שיש בו שלשה דברים, אך אינו יודע מה זו דברים, לזה אמרין שלוש של ימים או שלשת ימים (רא"ם), ויש כמה שיטות בדבר זה לחלק בין שלשה ובין שלשת, יש אומרים שלשת פירושו רכופים אשר לא כן שלשה, ויש אומרים שלשת פירושו שיש ולא כן שלשה, גם יש אומרים כי שלשה פירושו שלימים אבל שלשת יכול להיות חסרים, וכו', אבל לכולם חית להו פירכא, והעיקר על פי פשוטו (כי ודאי שיש בכל קוץ וקוץ רמזים וקודות אין שיעור) שאין שום חילוק ביניהם לענין המשמעות, אלא דבר ידוע הוא שגם פשטיות תורתנו הקדושה נכתבה ביפוי ובמליצות אשר אם תצרף כל כוח מומחה שבעולם ומעולם ועד עולם לא

אור החיים

והרבה מקראות יקלרו כן, והכוונה ע"ד אומרים ז"ל
 (סס) כי הרשעים מתכסים בחושך, והוא אשר
 כיסה המלרים הרשעים, וכנגד הלדיקים עליהם
 יזרח ה' ז"ה ואורכו כוללת השמש בגבורתו ומאור
 מושבותם ליוה להם ה' ז"ה חלק א', והוא אומר
 אור במושבותם:

נחוונו אל האמת כי ב' מיני חושך היו אחד ששמש
 בג' ימים שלא ראו וגו' וא' ששמש בג' ימים אחרים
 שלא קמו וגו':

כד. ויקרא פרעה וגו'. פי' אחר ששלמו ימי
 החשך כי קודם לא קמו איש וגו',

כג. ולכל בני ישראל היה אור וגו'. דקדק לומר
 ולכל בני ישראל לומר שכל אחד ואחד מישראל
 שביה הולך לבית המלרי היה לו אור במושבותם של
 המלריים (י). או יכוין לומר אור זה מנין מולאו
 ואמר שהוא אור במושבותם (י) וחסר תיבה אשר

אור בהיר

ל) ומה יהיה חסר אם יאמר ולבני ישראל וכו'. לא) דאם לא כן אלא במושבותם של ישראל, יהיה סמירה עם מה שאמר ולכל בני ישראל. לב) פירוש ממקור האור. לג) ולא אמר להמפלל להסיר החשך.

רַק צֵאנְכֶם וּבְקִרְכֶם יִצַּג גַּם־טַפְכֶם
 יִלְךְ עִמָּכֶם: כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אֶתֶּךָ
 תִּתֵּן בְּיָדְנוּ זְבָחִים וְעֹלֹת וְעֲשִׂינוּ
 לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ: כו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְךָ

קָדָם יי קָחֹד עֲנֹכֹן וְתוֹרְכֹן
 שְׂבֹקֹן אִף טַפְלֹכֹן יִזִּיל עֲמֹכֹן:
 כה וַאֲמַר מֹשֶׁה אִף אֶת תַּמְסַר
 בְּיָדְנָא נְכַסַּת קָדְשִׁין וְעֹלֹן וְנַעֲבֹד
 קָדָם יי אֱלֹהֵנָא: כו וַאֲף בְּעִירְנָא

לקט בהיר

רש"י

יכולו לכתוב כתב נאה ונעים וערב כוז, וזו מיופיה הכתב והדיבור פעם בלשון זה ופעם בלשון זה (ד"ד): (לג) חיצת יג פירושו שיהיה נעשה בהם פעולה שעל ידה יהיו מונגים במקום פלוני, וכאן לפי הענין יהיה הפעולה שאחם חלבו ואת המקנה אל חזונו, ובהו יהיו מונגים במקומם (רא"ם): (לד) דבר זה נשאר נכח חיצת "גם", ואין פירושו שלא רק אהנו נקה אלא גם אתה תסייע ליקח את שלנו, ומה שאמר עוד בפסוק הסמוך וגם מקנינו וכו' פירושו כל מקנינו גם

ימים בכל מקום שטוי"נא של ימים: (כה) יצג. יהא מולג במקומו: (כה) גם אתה תתן. לא דייך שמקנינו ילך עמו"ל: אלא גם משלך* חתן (ש"ח): שטוי וסחאות יאה.

אור החיים

ולזה דיבר הרשע קשות למשה ואמר לו אל חוסף וגו' ראוהך פני תמות, כי אם חושך ישופכה היה מדבר תחנונים:
 גם טפכם. טעם שלא הסמיך ההולכים יחד ואח"כ המונגים עז"ה לכו עזדו וגו' גם טפכם רק לאנכם וגו' אולי שנתחכם הרשע להקדים התנאי קודם למעשה, וזה שיעור דבריו לכו עזדו כדברי הראשונים שהגבירים הם העובדים ולא הטף, רק אם חששו תנאי זה שלאנכם וגו' יונג בתנאי זה גם טפכם ילך וגו' וזולת התנאי לא ילכו אלא העובדים שהם הגבירים ולא הטף, ואם היה מקדים המעשה לומר גם טפכם וגו' ואח"כ יאמר רק לאנכם המעשה קיים והתנאי בטל, ואולי שגם צין הגוים יקפידו על דיוק זה להיות דברי סברא"י והם דברים הרגילים במקח וממכר:
 כה. גם אתה תתן צידנו. קשה איך שאול ישאל עזד כ' זכחי אלהים מאיש צזוי ועמא

אשר הרים פיו בקדוש ישראל נוסף על היותו נכרו, החפץ לה' בצבת רשעים, והגם שאמר תורה איש איש לרבות (חולין י"ג), אך ורק לא לשאול ממנו"ל).
 אכן דברי פי חכם דקדק בלשונו ואמר ועשינו שהיל"ל לעשות לה' אלהינו, אלא נחזון לומר שהוא יתן צידם מקנה הראוי לזכחים ואנחנו נעשה לה' אלהינו לנורך עלמנו אלא שהוא ימניא להם מתנה שישתפקו ממנה לזכיהם לה', גם צזכ לא קשה חומר זכחים ועולות לחנא שאמר (מנחות ע"ג) שאין מקבלין מאו"ה אלא עולה ולא שלמים וברי מקרא מלא דיבר הכתוב כאן, זכחים ועולות"י), ולדברינו לא קשה:
 כו. וגם מקנינו וגו'. לריך לדעת למה הוצרך להזכיר אחר שכבר אמר אליו גם אתה תתן זה יגיד שמלכד שיקחו מקניהם גם אתה וגו' אם כן הרי הזכיר מקניהם"י), והיה נראה לומר שחש שיצין פרעה כי אומרו גם אתה לא ירמוז

אור בהיר

לד' פירוש הגם שאנו לומדים דין זה מהכתובים, אבל יש עמה סברא גם כן, כי כאשר אמר המעשה בלי תנאי הלא גמר הענין, ולא כל כמינה אחר כך לחזור בו. לד' אלא שלא לדחותו. לד' פירוש בשלמא עולות הגם שהקשינו החפץ לה' בצבת רשעים, אבל על כל פנים כשר למוצה, שלדינא אין נפקא מינה אם מציא מעלמו או שאלים ממנו, אבל שלמים מנגד לדינא למ"ד, וזכחים קט"ו למ"ד ישראל קודם מ"ח לא קרצו שלמים פריך מהבא, ומשני זכחים לאכילה ועולות להקרבה, משמע שלאידך מ"ד נשאר הכתוב כפשוטו שגם זכחים להקרבה, ומעשה יסבור רבינו המחבר ז"ל שהם צ' פלוגות, ור"ע סביר עכו"ם אין נודרים שלמים יוכל לסבור שישראל קודם מ"ח קרצו שלמים, ואין לריך לדחוק ולומר זכחים לאכילה, ומה שאנו מפרעה הוא כדרכינו. לד' נכח חיצת גם.

יזיל עמנא קי
 ארי מנה אנן
 קדם יי אלקי
 אנחנא ידעין

(כו) פרסה. י
 נדע מה נעבד

ופרסה (במ"ח).
 לא התיבה אמר

הקודם על מכ
 הטף גם לריך
 שעל המקנה,
 כי ממנו ייקח
 שטובדים ה' צ
 אתה תתן ציו
 כהודעה זו ע
 נעבוד כי פשט
 שאינם יודעים
 למקניהם וגם
 לומר כמה נע
 טענה אתה לצ
 מין הראוי לז
 אמר וגם מק
 שאינם ראויים
 פרסה פירוש
 ופרד גמל חמ
 ואומרו כי מ
 במסכת ע"ז)
 העם על מיטו.
 מיטב דמי מיכ
 הנה שחגם שו
 התלמוד למען
 אומרו כאן כי

לח) שתיבת "מה
 בלשון זה. יש מקש

וַיִּרְעַב עַמְנָא קָא תַשְׁתָּאֵר מִדַּעַם אַרְי מִנְה אֲנָחְנָא נְסִבִין קְמַפְלָח קָדָם יְיָ אֲלֶהֶנָּא וְאֲנָחְנָא קִית אֲנָחְנָא יִרְעִין מָה נִפְלָח קָדָם יְיָ

עַמְנָנוּ לֹא תִשְׁאָר פְּרָסָה כִּי מִמֶּנּוּ נִפְלַח לְעַבְד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנָחְנוּ לֹא נִדַע מָה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בִּאֲנוּ

רש"י

לקט בהיר

פ (כו) פרסה. פרסה רגל^ל, פלנט"א זלע"ז: ללא נדע מה נעבד. כמה חכבד העבודה^ל, שמה ישאל ופרסה (במ"ח), וזכרה תורה כלשון בני אדם, והמכוון של לא התיבה אמר לא נשאר מניה מדעם פי' כלום (רא"ם):

העודף מנורכ הזביחה, וגם אותן שאין ראויין לזביחה כגון סוס גמל וחמור, ולחוספת ביאור גמר אומר לא תשאר פרסה (ארה"ח): לה) ואינו שם מדת הארץ כמו מיל חשאר אפילו זהמה אחת, לזה האונקלוס שדרכו לפרש הענין (לו) אין פירושו של תיבת "מה" זביחות, שהרי כל טענתו

אור החיים

לזביחה אף על פי כן יאמר לנו לטעם כי ממנו פירוש מדמיו נקח לעבוד ה' פירוש לורכי עבודה, ולזה לא אמר ממנו נזבח לה' אלהינו^ל, ואמרו ואנחנו לא נדע מה נעבוד פירוש ואם תאמר נשער שיעור המספיק לעבודה והשאר יולג, לזה אמר לא נדע מה נעבוד תיבת מה תסבול שני עניינים ולב' נהכוון, האחד הוא כמה, והשני מה הוא אופן העבודה שישו האל אותנו, כי אפשר שיאמר שבנה בנין לזבח זו וכלי זהב אין שיעור ואבנים עוזות ומרגליות ועבודות אחרים, והגם שאמרו (ה' ג') ונזבחה וגו' הרי אמר עוד (פסוק ג') שלח עמי ויעבדני והכנים פרטים אחרים בכלל זה מלבד הזביחה באופן שאין דבר זה של הזביחה מסויים שאין זולתה, אשר על כן אנו לריכים לכל מה שיש לנו וגם אתה חתן, ואמרו עד בואנו שמה נתחכס להשיב כי יאמר אליו הלא נביא אתה ושאל לך דבר זה מה' ויתברר הענין ויולג דבר שאין בו לורך, לזה אמר עד בואנו שמה פירוש שאין זה מהמוסר לשאל את אלהינו על הדבר לדעת מה יחפון עד בואנו שמה במקום העבודה אז נדע הדבר. ואולי כי לזד שפרעה לא הלדיק השוכה זו וחשד כי משה ערום יערים עליו ודברי עלמנו משיב ואין חם ושלוס צפיהו נכונה כי מן הסתם יודעים גם יכולים לידע אלא משה מפי עלמנו אמר תשובה זו לנגדו לזה

הקודם על מקניהם אלא על הטף כי מלבד שילך הטף גם לריך הוא ליתן וגו', לזה ביאר הדברים שעל המקנה, זה דוחק. עוד לריך לדעת כונת אומרו כי ממנו ייקח וגו' מה חידוש בזה אם להודיעו שעובדים ה' בזביחה לאן, הלא כבר אמר אליו גם אתה חתן בידינו זבחים וגו' אם כן אין חידוש בזה וזה. עוד לריך לדעת אומרו לא נדע מה נעבוד כי פשט הדברים יגיד בזה הוא על השיעור שאינם יודעים כמה חכבד העבודה ולזה לריכים למקניהם וגם הוא יתן אם יחפון, אם כן היה לו לומר כמה נעבוד^ל, אכן נראה כי נהכוין לשלול טענה אחת לכל יטעון אותה פרעה והוא כי יקחו מין הראוי לזבח לה' ומין שאינו ראוי יולג לזה אמר וגם מקנינו ילך עמנו פירוש אפילו אותם שאינם ראויים לזביחה, ולזה גמר אומר לא תשאר פרסה פירוש כל רגל בהמה ובכלל זה בכלל סוס ופרד גמל חמור וכו' כי כולם יקרא להם מקנה. ואמרו כי ממנו נקח יחבאר על דרך אומרים במסכת ע"ז (כ"ד): וזה לשונם ת"ש וכו' אשר חמל העם על מיטב האלץ וגו' למען זבח לה' וגו' מאי מיטב דמי מיטב ומ"ש דאיקפון עליהם זבינא ע"כ. הנה שהגם שאמר הכחוב למען זבח לה' מפרש לה החלמוד למען קנות מדמיהם זבחים וכמו כן יחבאר אומרו כאן כי ממנו נקח פירוש הגם שאינם ראויים

אור בהיר

לח) שתיבת "מה" משמע אם זביחה אם דבר אחר. (ש"ל) פירוש אפילו יאמר כן נוכל לפרש מדמיו, כמו בשאל המלך, כל שכן כלשון זה. יש מקשים דהיה לו להביא ראיה עדיפה מירושלמי פרק א' דערלה שדורש ולקחתם לכם "בדמים" ופוסל אחריו דלמנו כגון

שְׁמָהּ: כו וַיִּחַזַק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה
 וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם: כח וַיֹּאמְרֵלוּ פְּרָעָה
 לֵךְ מֵעַלִי הַשָּׁמַר לְךָ אֶל־תִּסְפֶּה רְאוֹת
 פָּנַי כִּי בַיּוֹם רִאיתְךָ פָּנַי תִּמְוֹת:
 כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֵּן דְּבַרְתָּ לֹא־אֶסְפֶּה

עד מיתגא תקון: כו ואתקוף יי ית
 קבא דפרעה וקא אבה
 קשקוהוהוון: כח ואמר לה פרעה
 אזיר מעליו אסתמר קך קא
 תוסף קמחיו אפי ארי ביומא
 דתחיו אפי תמות: כט ואמר משה
 יאות מליקתא קא אוסף עוד

לקט בהיר

רשי

היתה שרין לזכות המקנה, אלא מה נכמות (בא"י): (לז) והגם שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו לשלול מהם מה שאין להם, אבל כאן אם נכחיתו להכריע אותן שחתן ולא נעשה כן הרי היא פשיעה בידינו (מ"ל), או אפשר פירושו שאם נשמע אליך ונעזוב כאן מקלמ האלן אפשר שלא יהיה די מה שיהיה בידינו (ב"ב), ועל מה שהקשו המפרשים הלא זבח רשעים מועבה, ובפרט זלן מזרייס שהיו כולן מוקצים לע"ו, גם אפשר שכבר נעזבו, כבר תירץ הרמב"ן ז"ל וז"ל: לא אמר משה דבר זה על מנת להעשות ולא עשה כן כלל אבל הם דברי חזוק, ויאמר כי תכבד מאד יד ה' עליו ועל עמו עד כי גם זנחים ועולות וכל אשר לו יתן בעד נפשו עכ"ל"ק: (לח) יפה הוא פירוש תיבת "כן", כמו כן ננות ללפחד דוברות, אבל חוקן דכריו לא היו יפים כלל צמה שגרשו מפניו, אלא יפיותו היתה שהימה בזמנו וגם שהימה אמת (צל"ד), או יהיה פירושו יפה דברת אבל לא משום מה שאמרת שתמות אותי, אין אני חושש לזה כלל, אלא יפיותו הוא שהוא בזמנו (ב"ב), ופי' שלא אוסף, אני מעממי לא אבא אליך לראות פניך, אבל אין בכלל זה אם פרעה יבא אליו כמו שהימה כליל פסח (ש"ד), ועוד זאת רכיים אנו למרן, מה יעשה אם הקב"ה ישלח אותו, הגם שהשכינה מדברת מגרונו ומי הוא זה שידע עתידות כמו אדונינו משה, גם נוכל לומר

אור החיים

נחכעם עליו ואמר אליו אל תוסף ראות פני וגו':
כז. ויחזק ה' וגו' ולא אבה וגו'. יעיד הכתוב כי צפעס הזאת החליט בדעתו שלילה שליחות ישראל ולא נשאר בדעתו לחשוב מחשבות אם יחוש למכות או אם יסבול מכות הגדולות אלא חתם בדבר יעבור על דברי ה' הגם שיכרג"א. או ירצה שנחכעם לעשות אופן שלא יבואו עליו עוד מכות וזוה אין הכרח לשלחם"ב) והוא מה שאמר סמוך לאומרו ולא אבה ויאמר לו פרעה לך מעלי וגו', הכוונה בזה כי לזד שהשכיל

בחשע מכות שצאו עליו שכולן היו על זה האופן ב' בהתראה ואחד בלא התראה"ב) למאן דאמר ג' שבועות היה מתרח על כל מכה ומכה ולמאן דאמר שבוע א', אמר מעתה במכה זו הבאה תחייב להיות ההתראה ואם אין התראה אין מכה, לזה נתחכם ואמר השמר לך אל תוסף ראות פני וכיון שכן אין התראה וכיון שאין התראה אין מכה. והנה לא הקשה ה' את לבו לעשות כן אלא עד כלות ט' מכות ולא נשארה אלא מכה זכורות, ולזה אמר משה כן דברת לא אוסף עוד וגו'. ופירוש דברי

אור בהיר

מעשר שני, כמו כן כאן "נקח" בדמים ע"כ, ואני אומר שלא רק דלא עדיפא אדרבה משום אין ראוי כלל כי כמה פעמים מנינו נכחתיים לשון קיחה על פי פשוטו שהוא בדמים, אבל כאן סלקא דעתך אמינא שלא כן הוא, לפי שאמר הכתוב וגם מקנינו וגו' ממנו נקח, הלא ממקניהם של ישראל המדובר ולא שייך בו קנין בדמים, על כן מביא ראוי משאול המלך שאמר למען זכות, וגם שם לא שייך קנין בדמים ואף על פי כן הפירוש למכור אלו ולקנות, הוא הדין הכא. (כז) עד עתה לא אמר לשון זה ולא אבה, אלא ולא שלח את העם, או ולא שמע אליהם. (מא) וזה פירוש תיבת ולא אבה שהוא בלי שום טעם. כלומר, אפילו לא יהיה לו שום סבבה וטעם להחזיקם שהרי יאבד הוא וכל מזריים, אף על פי כן לא ישלחם. (מב) וזה פירוש ולא אבה לשלחם. כלומר, נתחכם ואבה שלא לשלחם, על כן ויאמר לו וגו'. (מג) פירוש נכחתיים לא נמלא התראה בג' מכות אלו, כניס, שמיך, משך.

קמחיו :
 עוד מכ
 ועל מצו
 מכא כ
 יתרה יו

ראות פנ
 כליל"א, כ
 לשון זקב
 יאמר או
 ט"ו י"ג ק
 שניו נוסחאות
 ולא ישמע
 (ארה"ח):
 מקום לפי
 כולסם ישלח
 שפירושו עו
 וכן דרך לש
 לטונתס, וי
 עלמס, ומה
 צבית האסו
 מכס הוציאו
 גדול כדי לל
 קול אליהו ז
 תיכף בלי מו

משה"ד) כ
 (ז' ג') ואו
 ובדרך רמ
 שאמר לו
 יכול להמיו
 כן דברת ו
 כבר דברת
 עלתה בידך
 ויבקש לכו
 (מד) מנין יד

וּלְבַנְיָה עַד-עוֹלָם: כה וְהָיָה כִּי-תָבֹאוּ
 אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לְכֶם בְּאֶשֶׁר
 דִּבֶּר וַיִּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַעֲבֹדָה הַזֹּאת:
 כו וְהָיָה כִּי-יֵאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מַה
 הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם: כז וְאָמַרְתֶּם זָבַח
 פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל-בְּתֵי
 בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת-
 מִצְרַיִם וְאֶת-בְּתֵינֵנו הִצִּיל וַיִּקַּד הָעַם

לְקַיֵּם לְךָ וּלְבַנְיָה עַד עוֹלָם: כה וְהָיָה
 אֲרִי תַעֲלוּן לְאֶרְעָא דִּיתָן יְיָ לְכוּן
 בְּמָא דִּי מִלִּיל וְתַמְרוּן יֵת פִּלְחָנָא
 הַדִּין: כו וְהָיָה אֲרִי יִמְרוּן לְכוּן
 בְּנִיכוּן מַה פִּלְחָנָא הַדִּין לְכוּן:
 כז וְתִמְרוּן רַבַּח חָסִים הוּא קָדָם יְיָ
 דִּי חָס עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּמִצְרַיִם כִּד הָיָה מַחֵי יֵת מִצְרַאִי
 וְיֵת פִּתְנָא שְׂזִיב וּכְרַע עָמָא

לקט בדיר

רש"י

חיבת יתן לא זו מלשון נתינה, שלא נתן לו כח ויכולת: (פז)
 זו נתינת טעם למה לא נתחייבו לעשות פסח במדבר, כי
 כשהבטיח הקב"ה את ישראל לגאול אותם אחר ד' לשוני
 גאולה והוצאתי והללתי וגאלתי ולקחתי אמר עוד והבאתי
 אחכם, הרי שלא נגמר הגאולה אלא צביאחם לארץ, ורק אז
 נתחייבו בקרבן פסח שהוא זכר לגאולה (מ"ל), ומאחר שהם
 גרמו צחטאם להחטא במדבר מ' שנה לזה אמרו חז"ל

עמדי: (כה) ודידה כי תבאו אל הארץ. תלכה
 הכתוב מלוא* זו צביאחם לארץ, ולא נתחייבו
 במדבר (מכילי) אלא פסח אחד שטעו בשנה השנית
 על* פי הדבור: באשר דבר. והיכן דבר, (ו' ה')
 והבאתי אחכם אל הארץ וגו' (מכילי): (כז) ויקד →
 העם. על צבורת הגאולה, וצביאח הארץ, וצבורת
 שינוי נוסחאות • עבודה • ועל.

אור החיים

קדמונינו, גם רצותינו לא לזו לעשות כן. ונראה כי
 ממה שאמר הכתוב לחק לך צפני עלמנו וחזר לומר
 ולבניך (ק"ט) גילה המכוון שהוא על זה הדרך שאין
 הדברים שזים בו וצדנו שהיה לו לומר ושמרתם את
 הדבר הזה לחק עולם, ומאומרו לחק לך ולבניך הרי
 זה מפרש המכוון שאינם שזים בדבר, לחק לך הוא
 כל האמור בענין. ולבניך עד עולם פרטים מהענין,
 וסמך הכתוב על מה שיצא במקומות אחרים (ל)
 הפרטים שהם נוהגים לדורות ושלל בהם פרטים
 שאינם לדורות שלא הזכירם בהם, וגם כאן ביאר
 הדברים באומרו ולא יתן המשחית לבא אל צחיקם
 לנגוף שינגוף את מלרים ודבר זה אינו מלוי
 לדורות (ל"ה):

כי מלוא זו אינה אלא אחר כניסתם לארץ, אם כן
 למה חזר ה' מדעת זו ולזה את בני ישראל (במדבר
 ט' א') בשנה השנית לעשות הפסח במועדו ככל
 חקוהו. ונראה כי גילה ה' דעת עליון בזה כי היה
 דעתו אם יזכו ישראל לא יעשו פסח ב' אלא בארץ
 כנען אלא ללד המראחם מעת ילאו ממלרים והם
 ממרים פי ה' ואפילו צים סוף התחילו למרות
 דכתיב (תהלים ק"ו) וימרו על ים צים סוף זה היה
 סיבה שארכו הימים ולא היה להם זכות לעלות
 חיבק ומיד, ולזה כשראה ה' שגרמו מעשיהם ולא
 נכנסו לארץ והם עדיין במדבר הולרך ללזות לעשות
 הפסח במדבר כי עד עתה לא נלעוו אלא כי תבואו
 אל הארץ. והגם כי האדון קורא הדורות מראש
 (ישעי' מ"א), אף על פי כן מחשבותיו הטובים (ל"ב)

אור בדיר

קכ"ה) הלא צחיבת לך נלל כל ישראל המחוייבים במלות, זקנים ונערים. קל) כגון פרשת זאת חקת הפסח. קלא) וזיל צמר
 טעמא. קלב) שחשב להכניסם חיבק ומיד.

וקנידו: כה ו
 ישראל כמא ו
 ואהרן כן עבד
 ליהויה וי

הבנים (ס"ה) שיכו
 ישראל. וכי כ
 להם (ס"ט), אלא כ
 (הכתוב) כאלו
 ההליכה מנה
 לעשייה (ס"ט): ב
 להגיד שצחן של
 משה ואהרן, ומ
 (ס"ט): (כט) וד'.
 דינו (ש"ר י"ב ד' -
 שינוי נוסחאות • למד שי
 (פסוק ז') ויעשו כ
 כתיב וילכו, אלא ו
 (מ"ל): (צ) כי
 פרטי דברים, שגל
 המשקל על מה שו
 הן נבחר וכו' ולא י
 לא יעשו אותו בפרו
 זכות מלוא כדי לה
 (גם לא היו זריכו
 והכתוב נתן טעם
 מלות הבורא צ"ה
 כגון מגיד שצחו
 רוח לפני שאמרתי
 שינו מכל מה שזו
 שעשועיו ותענוגיו
 דברו מענין זה,
 פלוני ופלוני ג"כ
 להקדים הפעולה
 ויהי בחצי הלילה,

כח. וילכו

ויסגידו: כח ואזלו ועבדו בני ישראל כמא דפקיד יי ית משה ואהרן כן עבדו: כט ויהיה כפלקנות דיקיא ויי קמל כל בוכרא

ויישתחונו: כח וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה יהוה את משה ואהרן כן עשו: ס ששי כט ויהי | בתצי הלילה ויהוה

רשי

לקט בדור

הבנים^{פח} שיהיו להם (סס) וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כבר עשו, והלא מראש חדש נאמר להם^ט, אלא מכיון שקבלו עליהם מעלה עליהם (הכתוב) כאילו עשו (מכיל): וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, ליתן שכר* להליכה ושכר לעשייה (סס): כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שבחן של ישראל^י שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן, ומנה כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו (סס): (כט) וזה. כל מקום צ"ה שנאמר ויהי הוא וצות דינו (ש"ר י"ב ד' - חנה וארח ע"ז), שהוא"ו לשון תוספת שינוי ונסחאות - למד שיש שכר להליכה ויש שכר לעשייה.

בספרי (ורש"י מציאו צ"י בהעלותך ט' א') שגומתם של ישראל היה מה שלא עשו פסח במדבר (תוס' קידושין ל"ז:): פח) דייק מדכתיב וישתחונו הרי בכללו הקידה ולמה לאומרו, ועוד פתח בלשון יחיד ויקוד העם ומסיים בלשון רבים וישתחונו, ודאי לומר ויקוד אחד וישתחונו עוד שנים שהודו על ג' דברים (מהרש"ל), ומה שאמר על בשורת הבנים פירושו בניו ובני בניו וכן שלימים עומדים ביראה הטובה ששואלים ודורשים בהלכות הפסח (ב"ב: פט) וא"ת אין מוקדם ומאוחר בתורה, ולא עשו אלא בזמנו ונכתב כאן, זה אינו, שאמר מעשה יראתם ואמר פסח זה חקת הפסח ששם הוא באמת מקומו כתיב (פסוק ו') ויעשו כן בני ישראל וכו', וכן בדיבור הסמוך ראינו שינוי, ששם בעיקר העשייה לא נזכר הליכה (שאינו לריק), וכאן כתיב וילכו, אלא ודאי אה"י העשייה כתיב שם במקומו, וכאן נכתב על שם הקבלה בלב והנחת ההליכה שהיתה מיד ב"ח (מ"ל: צ) כי מה אריכת לשון זה כאשר צוה וכו', ולמה לא די לומר ויעשו כן בני, אלא שלא הפילו דבר פ"י עשו כל פרטי דברים, שנלטו לעשות הדבר בפומבי לעיני המצריים למשך אלהותם ולקשרו בכרעי המטה וכו' כדי לעשות משובת המשקל על מה שהיו סרוכים בחוקי ע"ו שלהם כמו שנאמר משכו וקחו, הגם שהיתה מסירת נפש בדבר וכמו שאמר משה הן נזכר וכו' ולא יסקלונו, וגם מן הקמס לא היו דברים אלו מן עקרי המצוה, ששמיטת ואכילת קרבן פסח יהיה כשר אפילו לא יעשו אותו בפומבי, אעפ"כ עשו (ג"א), ואחר שילענו שמצות קרבן פסח מצריים היתה משובת המשקל וכדי שיהיה בידם זכות מצוה כדי להגאל, והראיה שלא נלטו עוד לעשות פסח עד ביאתם לארץ, וא"כ משה ואהרן שלא היו צריכים לכל זה (גם לא היו צריכים להגאל שלא היו משועבדים - רא"ם, גם לא היו יראים מן המשחית לא הם ולא לדיקים גמורים אחרים והכתוב נתן טעם ליתן דם על המשקוף מפני אימת המשחית, - ש"א) יסלק אדעתין שלא עשו, השמיענו הכתוב שעשו מצוות הבורא צ"ה בלי שום התחממות (מ"ל), ובספר בחר יחזק ראיתי דבר נאה ומתקבל ע"פ פשטות, שכל מקומות כזה, כגון מגיד שבחן של אהרן שלא שנה והדליק את המנורה וכו', הכוונה היא כמו שנאמר בקרבנות ריח ניחות שפירושו נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, כמו כן כאן הקב"ה משבח ומתפאר ואומר ראו באי עולם שבח בני שלא הפילו דבר ולא שינו מכל מה שצויתי אותם ע"י משה ואהרן, וגם משה ואהרן עצמם, וכמו אז אשר לא עזר כח מלספר ולהשמיע לאחרים שעשועיו ותענוגיו שרוה מצנו אהובו, מגיד "הכתוב", ומי הוא זה הכתוב והכותב הלא הקב"ה בעלמו, וכוון: צא) כבר דברנו מענין זה, שאומרו כל מקום פירושו כל מקום שלא יוכל להתפרש באופן אחר, וכן מה שגמר אומר שהוא"ו פירושו פלוני ופלוני ג"כ אינו כלל גדול רק במקום שהענין הוא כן, ופירושו של דברים, שדרך הכתוב כשסיפר מאורעות זה אחר זה להקדים הפעולה וליתן עליו וא"ו, כגון וידבר ה' אל משה, ויולד נח שלשה בנים, ויאל יעקב מבאר שבע, והיה כי תבואו, ויהי בתצי הלילה, ובאופן כזה אין הוא"ו משמש כלום אלא להמשיך הדברים זה אחר זה, אבל כשהקדים הכתוב את הנושא

אור החיים

הגיד לעמו כזכר: וגו', לומר הלדיקו במעשיהם במצות ה' ולא הבינו כח. וילכו וגו' כן עשו. הולך לומר כן עשו ולא הספיק במה שקדם לומר ויעשו מאומרו ויעשו וגו' כאשר וגו' כי אפשר שהכתוב

יהי
כון
תנא
כון
כון
ס יי
ראל
ראי
מא
תלה
ייבנו
שנית
ס ח
קד
זורת
ס כן
דצר
כלל
היה
לארץ
והס
מרות
היה
עלות
ולא
שמות
צואו
זראש
שקלי

אונקלוס

שמות א שמות

א

א אלה ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו: ב ראובן שמעון לוי יהודה: ג יששכר ובוילן ובנימן: ד דן ונפתלי גר ואשר:

א ואלין שמות בני ישראל דעלו למצרים עם יעקב ובר ואנש ביתיה עליו: ב ראובן שמעון לוי יהודה: ג יששכר ובוילן ובנימן: ד דן ונפתלי גר

רש"י

לקט בהיר

(א) המורה הקדושה שהוא ספרו של הקב"ה כשנספר לנו חייהן ותחלת בואן למצרים צפ' ויגש מנאן, וכן כשנספר מיתתן, או כמו שיש גורסין אחר מיתתן מנאן (רא"ם), ולזה הוסיף וא"ו "ואלה" שמות לומר הגם שנספר הראשון מורה חיבה כלן מוסיף על הראשונים חיבה יתירה (נח"י): (ב) ולא די לומר כמו שאמר צפ' במדבר או צפ' שיך אחר מיתתן, משא"כ הכוכבים שהנסתם אין זה מיתתן ואיבודן, כמו כן השבטים שהם חיינ וקיימין גם אחרי הנססתם תחת כפי השכינה, ואדרבה הם חיים ביותר, ולאו דוקא השבטים אלא ה"ה כל הדיוקים (ג"א): (ג) הגם שבמדרש ש"ר קצרו חז"ל ולא אמרו אלא שגמשלו לכוכבים, הרחיב רבינו דרשתם שהוא בחייהן ובמותם, לכן מביא פסוק זה מישעי' שזכר בו הולאה והכנסה, כי פי' לכולם בשם יקרא שקרא לכן באו אללי, ודרש את הכתוב למעלה ולמטה עז"ה: המוילא במספר צבאם (פי' צבא השמים שהם כוכבים ומולות) לכולם בשם, במספר צבאם לכלם בשם יקרא (ג"א), או אפשר

אור החיים

א א. ואלה שמות בני ישראל. טעם אומרם ואלה בחוספת וא"ו, ללמוד עליהם" כי כולם צדיקים כאבותיהם ואלה מוסיף על הראשונים מה ראשונים להם אצרהם ילחק יעקב צדיקים עליונים כמעשה אבות עשו הצנים. עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל (תנחומא שמות ד') כי זמן הגלות החחיל מימי אצרהם משולל ילחק, והוא אומרם ואלה וגו' הבאים מצרימה מוסיף על הראשונים לומר לך שגם הראשונים בגלות היו ואלה עמהם. עוד ירצה מה הראשונים ידעו והכירו בגלות וקבלו עליהם ועל זרעם כמו כן אלה. והוא אומרם ואלה מוסיף על הראשונים, ולדרך זה הרווחנו טעם נכון לדעת לאיזה ענין חזר הכתוב ומנאם אחר שכבר מנאם

אור בהיר

א) על השבטים. (ב) פירוש מאמר שקצר הכתוב בוא"ו זה האחרונים עם הראשונים, השוה אותם, ונלמד שגם הראשונים היו בגלות כמו אלו, כלומר, גם ימיהם נחשבו מימי הגלות. (ג) בוא"ו המוסיף. (ד) ולפירוש רש"י ז"ל כל זה מיותר, והיה לו לומר ואלה שמות בני ישראל ראובן וגו'. (ה) לשון הוה, ולא אמר באו לשון עבר, כמו שאמר בסוף פסוק. (ו) הגם שלא היו באים כבר אלא שעתה יאמר להם שיבואו, היו חפצים לבא, הגם שעתה לא שיך טעם הרעב וכבוד יעקב ויוסף. וזה פירושו של לשון הוה

f
5
25
284
96
2

2316

ואשר: ה וק
ירבא דיעקב

המוילא צמ
דיה במצר
ומה* צא ל
צמלרים, או
הרועה* א
שינוי נוסחאות
מע' נפש, וזו
לאשמעינן שו
צפני עצמה ה
שהיה קטן ו
שנאמר בו ה
צדקותו ואמ
בהויית שם

וביתו באו
למצרים
ובאים וק
לשוב אר
הספיק ו
הפרש צ
ביתם א
צפרשת
דוקא הי
י"צ שבו
בדומה
ואלה ש
הרשומי
יעקב ל

הבאים"
באו לכבו
בדלון עו
ובני השב
אלו עמו

שמות

א ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו:
 ואלה שמות בני ישראל. *ר"ת ואדם אשר לומד הסדר שנים מקרא ואחד תרגום בקול
 נעים ישיר יחיה שנים רבות ארוכים לעולם* (נרכות ח:)¹.
 ואלה שמות בני ישראל הבאים. ר"ת שביה שאפילו כשהיו בשביה "שמות בני ישראל",
 שלא שינו שמותם. וזהו שאמרו חז"ל (פיר"א מח) בשביל ג' דברים נגאלו ממצרים,
 בשביל שלא שינו שמותם וכו'.²

וג"כ ואלה שמות וא"ו מוסיף על ענין ראשון וימת יוסף (נלש"ט נ טו) ואלה שמות
 שצוה להם שלא ישנו שמותם, ואמר להם אע"פ ששינו שמי וקורין אותי צפנת פענח
 (שם מח מה) אתם אל תשנו שמותיכם.³

76 ישראל הבאים. ר"ת וס"ת מילה. את יעקב איש. ס"ת שבת. לומר לך בשביל שבת
 (שמו"ר י ט) וּמִלֵּילָה (פס"ו שמו"ר ו 1) ששמרו במצרים נגאלו. הפסוק מתחיל בוא"ו
 ומסיים בוא"ו כנגד שנים עשר שבטים. משל לבונה פלטיץ בעמוד אחד ונפל וחזר ובנה
 בשנים עמודים ונפל. בשלשה עמודים ונפל. מה עשה בנאו ב"ב עמודים ועמד. כך
 אברהם ויצחק יצא מהם פסולת עד שנים עשר שבטים שלא היה בהם פסולת (יל"ט ח"א
 רמז קס"ט).⁶ וזהו וי' העמודים (להלן כ י) שהם עמודי העולם (שמו"ר טו ו 1).⁸

1. לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים
 מקרא ואחד תרגום וכו' שכל המשלים פרשיותיו
 עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו. ונראה דלכן רמזו
 ענין שנים מקרא ואחד תרגום בפי ואלה שמות ללמדך
 שאע"פ שהשמות אין להם תרגום מ"מ צריך לקרוא ג'
 פעמים, עיין רש"י ברכות ה, ב ד"ה ואפי' עטרות
 ותודיה ואפילו, וצ"ל שם. ובתורת (במדבר לב, ג) כתב
 בבאור ד' הגמ' דברים תמוהים, עיי"ש. ולכאורה נראה
 להוכיח מכאן דמעיך הדין צריך לקרוא ג' פעמים
 מקרא וחז"ל תיקנו שנים מקרא ואחד תרגום, ועל כן
 בשמות שאין תרגום הדר דינא לקרוא ג' פעמים מקרא.
 ונפק"מ שמי שאין לו ת"א חייב לקרוא ג' פעמים
 המקרא, וצ"ע לדינא. וכרמז רבינו באותיות ("ואלה
 שמות" בלבד) מובא בחומת אנך לחיד"א בשם ר'
 אפרים (כת"י) ובאור ע"ד הסוד מאי שייטא רמז זה
 לכאן.

2. ובזכות ג' דברים יצאו ישראל ממצרים על ששמרו
 לשונם ולא היה ביניהם לשון הרע ובייחוד השם.
 (עיי"ש ברד"ל שיש לגרוס "נביחות השם" וזהו שלא
 שינו שמותם). ובמכילתא (להלן יב, ו) ובויק"ר לב, ה
 בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שנו את
 שמם וכו' ולא נמצא אחד מהם פרוץ בעריות, לא שנו
 את שמן ראובן ושמעון נכסין ראובן ושמעון סלקין וכו'
 ע"כ. ולפ"ז יתפרש הפסוק "ואלה שמות בני ישראל
 הבאים מצרימה", ר"ל שבאותם שמות שבאו למצרים,
 עדיין אלה שמותם.

3. נראה דרבינו מפרש שצפנת פענח הוא שם מצרי,
 ועי' אבי"ע ורמב"ן שם. ובבבלי יקר (בראשית מה,

ד) עה"פ גשור נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף וגו': ומצינו
 שישראל נגאלו ממצרים בזכות ארבע דברים, שלא שינו
 את שמם וכו' וכמו כן כאן ששלח יוסף אחר אביו ואחיו
 הודיע להם באיזה זכות יעלו משם. ורמז להם ארבע אלו
 שהיה יוסף שלם ככולם, שלא שינה שמו שאמר להם
 "אני יוסף" אע"פ שפרעה קרא שמו צפנת פענח, מכל
 מקום אני יוסף, זה שמי לעולם ע"כ. והן הן דברי רבינו
 עפ"י סמיכות הפסוקים. וכרמז רבינו בפי' הרוקח עה"ת.
 4. מלמד שהיו בידן מגילות שהיו משתעשעין בהן
 משבת לשבת, לומר שהקב"ה גואלן לפי שהיו
 נוחין בשבת.

5. והוצאתי אתכם וכו' כנגד ד' זכויות שהיו בידם
 וכו' שלא בטלו ברית מילה. ובאגדת בראשית פ'
 יז ולא גאלן אלא בזכות המילה. (וכן בתנא רב"א פ'
 כג מבואר שלא בטלו מצות מילה במצרים, ומדרשים
 חלוקים בזה עיין שמו"ר א, ח וברמב"ן להלן יב, מב:
 ובטלו גם המילה וכו' ועל כן ארך גלותם שלשים שנה
 עיי"ש). ולרמז רבינו יש להוסיף כי "בני ישראל הבאים
 מצרימה" ס"ת "מילה".

6. ראובן שמעון לוי ויהודה. למה מנה אותם בכמה
 מקומות. משל למלך שבנה בירה ונפלה וחזר
 ובנאה ונפלה ותיקן כמה עמודים ועמדה ושמה בה
 המלך שעמד בנינו ומזכירו לשבת. כך אברהם העמיד
 ישמעאל ובני קטורה. יצחק, עשו ואלופיו. וכיון שבא
 יעקב והעמיד י"ב שבטים וכולם נתקיימו צדיקים,
 שמה בהן ומזכירן.

7. היינו שני ווי"ן שהם י"ב שבטים.
 8. מהו איומה כנדגלות (שה"ש ו, ד). אתה מוצא

ז ובני ישראל
 אתם:

פרו וישרצו וירבו
 בכרס אחד (שמו"ר ח
 ותמלא. ב' במסורת.

ט ויאמר אל עמ
 אל עמו יי. עי"ן עקו
 הבה נתחכמה
 על שנאינו וני

הבה נתחכמה. הבה
 והיה כי תקראנה מ
 שליקט יוסף מהם (יל
 ונוסף. ג' במסורה. ו
 לו ג). יש מפזר ונוסף
 אותנו מן הארץ (סו
 מפזר, אתם רוצים לפ

יא וישימו עלי
 לפרעה את פ

ענתו. ב' במסורה. ו
 תמר אחותו (ש"צ יג
 למעטן מתשמיש, כד
 רעמסס. ראשון ראש

יג ויעבדו מצרי
 קשה בחמר
 בהם בפרך:

בפרך. כפה רך (שס'

י"ב מולות יש בוקיע,
 לעמוד חוץ מי"ב מולות
 חוץ מי"ב שבטים.

9. פרו וישרצו (עם ב' ו
 אחד (פי' הרא"ש עה"
 ובפיה"ת לרי"ח: וחמל
 לעולם ותעברת תאומי

10. עיי"ש מש"כ רבינו
 11. כ"ה בכת"י ובדפ"ר
 ד"עם". וכ"ה בס' ז

12. אמר פרעה שנים
 ועתה נהיה עם רב.

י"ב שבטים" היינו חוץ
 תשא (ל, יג) ובהערה 7
 13. ונלחם בנו ועלה נ
 א"ר אבא בר כהו

הוצא ספרו ס'ה"י

76 וַיֹּאמֶר אֶל־עַמּוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוֹם מִמֶּנּוּ׃ הִבֵּה נְתַחֲבָמָה לוֹ

וַיֹּאמֶר לְעַמִּיּוֹתָא הָא עִמָּא בְנֵי יִשְׂרָאֵל סָגְנִין וְתַקִּיפִין מִמֶּנָּא׃ הִבּוּ

לקט בהיר

רשי"י

ט והוא לשון נתינה כמו הבו לכם אנשים, וגם שם הוא הזמנה ונתינת דעת לברור (רא"ם): י פ"י הלשון יחיד של "לו" שייך על העם לא על בני ישראל שהוא לשון רבים, ואין פירושו נתחכם לזכרו של עם כלומר לטובתם, גם אין פירושו שנהיה חכמים להם ובעיני העם, גם אין פירושו נתחכם עליהם פ"י יותר מהם, לזה בהכרח להוסיף עליו ב' חיצות הללו "מה לעשות", וזהו פשוטו, אבל כל זה דוחק הוא, וכמו שהקשו בגמ' נתחכם להם מצע"י ליה, מאחר שהכחוש סיים לקרותם בני ישראל, לזה דרשו וכו', ולפי דרוש זה פ"י נתחכם לו נתחכם עליו כלומר יותר ממנו ולא חסר כלום (רא"ם), ואחר שבהכרח לומר "לו" בלשון יחיד אין קושיא למה אמר רב ועזום ולא אמר רבים ועזומים, וגם הוכרח לסיים בלשון יחיד פן ירבה, ונוסף, ועלה (ג"א), ועוד ששיקר הכרח חו"ל לדרוש, לפי שכלל חיצת לו מיותר והיה די לומר נתחכמה פן ירבה (ד"ד): יא זה הקצ"ה, ולשון הגמ' נתחכמה לאלהיהן של אלו, וההתחכמות הוא, שהוא ב"ה הנהיג עולמו לשלם מדה כנגד מדה. אבל קצת קשה, שהרי כתיב אח"כ וישמו עליו שרי מסיים וכו', וגם אח"כ וזה למילדות אם בן הוא והמיתן אותו, וכל זה אינו מההתחכמות, ואפשר שסוף מעשה במתשבה חחלה, שאם לא יעלה להם תחבולותם לעשות להם גרמא בניזקין על ידי עבודת פסח או ע"י המילדות או ידווש במים, וגם זה מההתחכמות שחשבו שאין מענישין על הגרמא (מ"ל), או אפשר שעבודת הפסח לא היה מההתחכמות אלא רשעות ותקיפות וליהנות מעבודתם, אבל סיפר לנו הכחוש שכאשר שמו עיניהם על העם ונמנו וגמרו לכוזשם לעבדים עלה בדעתם החשש שיתרבו יותר מדאי וישליכו עולם מעליהם, לזה נתחכמו שאחר שיאסרום לעבודה ידווש במים כדי

אור החיים

כל הדור הכוא והשוכו הכחוש לכל אחיו: ט. וַיֹּאמֶר אל עמו הנה וגו', אומרו הנה וגו'. יתבאר על דרך אומרו ז"ל (ב"ר פ') בפסוק (בראשית ל"ד) עכרתם אותי שללולה היתה החציות וכו' כי מסורת היתה ביד וכו' שעחידין ליפול ביד ישראל ע"כ. ולזה אמר מלך מצרים הנה עם בני ישראל הידוע בחוקף ועוז הנה הוא רב ועזום, ואמר הבה נתחכמה לו פן ירבה וגו' ועלה מן הארץ ויעשה מה שהוא מסורת בידם שהוא יאבד כל נפש לכנעני אחיו, לזה יתחכמו עליו לאסרום לכל אלה. ולזה נקראת מצרים בית הכלא כי היו המצרים שומרים את ישראל בלתי אלה משם לחשש כלות אחיו הכנעני וכו'. עוד ירצה באומרו

אור בהיר

למרר. בג פירוש הכחוש השוה את האחרון שבדור ההוא לכל אחיו של יוסף, שרק אחר מיתתו של האחרון אמר ויקם מלך וגו', וגם רבותיו זכרום לברכה ידעו זאת, אבל אי אפשר ליקח החשבון מהאחרון שבדור לידע כמה ימי השעבוד לכל היומר, שלא נכתב מתי היתה מיתת האחרון ולידתו, מה שאין כן לוי. בד' כי לפעמים חיצת הנה יורה על הצירת ולילת הענין. כה' ועדיין לא היו רבים מהמצריים. כו' פירוש באחדות זה עם זה. כז' כי היולדת נחלשת בריבוי הלידה.

ref
BS
225
1284
996
V.2

נתחכם
יערענני
על סנא
מן אר

לדונס*
(ובהם לא)
מציא על
על כרחו
כאדם ש
הוא כא

שוני וסחאות
עלמו אינו
גדול שגם
שדרשו חו'

לריבויים
בהם כח
שכס מה
ממנו. הג'
היו ראו
בהכרח ל
אל עזום
ירצה"י.
שגדולתם
להודיע
להקדים
מעשיו נכ
השוכן בק
עם בני
החיונו או
ג"כ כי
בישראל
כוזב צע

כה' נחמא

א עמא בני
מנא: י הבו

לשון הכנה
עלמכס לכך:
ה לעשות לו,
י של ישראל

זה דומק הוא,
י דרוש זה פי
הין קושיא למה
ה שטיקא הכרח
הגמ' נתחכמה
הרי כתיב אח"י
ה ואפשר שסוף
ה המילדות אז
ה מההתחכמות
הכובשם לעבדים
הגוס צמים כדי

משוכה מכל
הם ואין לך
הים אשר לא
הם כולו בני
הים פירוש
הגם שהיו
הים ועומים
הל אחיו, וזה
האומרו רב
הולם, והנה
השי כח בין
הלא ולמד
הין מיושג

ייקס מלך וגו',
שלא נכתב מתי
ה ועדיין לא היו

אונקלוס

שמות א שמות

ו

11

נתחפם להון דקמא יסגון ויהי ארי
יערעננא קרב ויתוספון אף אנון
על סנאנא ויגיוון בנא קרב ויסקון
מן ארעא: יא ומניאו עליהון
פני ירבה והיה ביתקראנה מלחמה
ונוסף גם הוא על שניינו ונלחם בנו
ועלה מן הארץ: יב וישינו עליו שרי

רש"י

לקמא בהיר

לדונס* צמים, שכבר נשבע שלא יביא מצול לעולם
(והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מביא, אבל הוא
מביא על אומה אחת, רש"י ישן): ועלה מן הארץ.
על כרחו"ב (תנח"כ"י), ורבותינו דרשו (ש"ר - סוטה י"א).
כאדם שמקלל עצמו ותולה קללתו באחרים, והרי
הוא כאילו כחצ ועליו מן הארץ והם יירשבו:
(יא) עלינו. על העם"י:

שינוי נוסחאות - הדומס

למעט, וזה יונן שפיר מה שפירש"י בדיבור הסמוך על
כרחינו עיי"ש: (יב) פי' אז לא נוכל לעבד אותם, שמחמת
רעיוס ועור שונאינו יתגברו עלינו ויבחנו, וקללת מן
המפרשים הקשו לפי שיטתם שעבודת הפרך היתה גם כן
כדי למעט, א"כ מאי חשש שימלטו ויבחנו ויעלו, הלא אם
יעלו מן הארץ מה טוב ומה נעים, אבל לדרכינו (באות
הקודם עיי"ש) נכון הוא, ומ"מ הביא רבינו גם הדרוש לפי
שהוא קרוב לפשוטו, שכן דרך בני אדם החושש על קללת
עצמו אינו מוציא קללתו מפיו אלא מלכשו בשונאו ומוכן שכונתו על עצמו, ועוד אם יטרפו לאויביהם וילחמו בהם יש חשש
גדול שגם יתגרו מהם, לזה הביא הדרוש שהחשש הוא שהמלכיים יעלו מן הארץ (ג"א): (יג) כאן לא הביא רש"י הדרוש
שדרשו חז"ל עליו על פרעה מכה לשון יחיד כמו שהביא בפסוק נתחכמה לו, כי שם הכרח הוא חוץ מלשון יחיד, שזריך

אור החיים

לריבויים כי סופם להתמעט, וכי יהיו רבים אין
בהם כח לחוש לריבויים, לזה אמר ועלום פי' הגם
שהם מתרבים ביותר מהרגיל אף על פי כן ועלום
ממנו הגם שאין בהם"י הריבוי, ומן הראוי הם
היו ראויים להיות חזקים יותר מהם, ומעתה
בהכרח להתחכם עליו, וכפי זה תיבנה ממנו חזרת
אל עלום ולא לאומרו רב כי בסמוך הוא אומר פן
ירבה"י. עוד ירצה באומרו רב ועלום ממנו פי'
שגדולתם וריבויים מהם היה, והכוונה בזה כי בל
להודיע אותם כי יש להם חוב בישראל, ונתכוון
להקדים טענה לבל יאמרו אליו עמו אז כל רואה
מעשיו נכריים כי באיזה כח יעמוד ויקח עם אחד
השוקן בקרבנו ויעבודו בו עבדות עבד, לזה אמר הנה
עם בני ישראל זה עצמו ובשרו משלנו הוא כי אנו
החיינו אותו בשני רעב וכל מה שנתרבה ממנו הוא
ג"כ כי צע' נפש בל לגור בארץ, ומעתה יחזיק
בישראל בחזקה שעמה טענה ויתחכמו לו לעשות לו
כעוב צעיוניהם. עוד ירצה כי הלא המלך כי כל

המלכים וגדולי העמים יתחכמו לפאר מלכותם
צעם מכוזב ומה גם צעם ישראל כי שם ומעלה
מיוחדת לו, ואין לך אומה ששלטה בישראל שלא
היתה מעולה על כל האומות צמוד (איכה א') היו
לריה לראש, לזה אמר מלך חודש הנה בני ישראל
המכובדים הם הם העיקר במלכות יותר
מהמלכיים? ובהם הם מהכבדים וכי ילאו
מהעיר תהיה העיר פחותה וצויה לזה הנה
נתחכמה לו וגו' פן ילא מהעיר באמצעות סיבה כי
תקראנה מלחמה ויקוץ מהמלחמה וילך לו, ואז אין
אנו יכולין למונעו"י כי ילחם בנו בהטרפות
מלחמה הלוחמת עמנו:

יא. וישינו עליו וגו'. כאן הבן שואל מה
חכמה נתחכמו בזה אין זו חכמה
אלא רעות וחליפות. עוד איך מלאם לבם בתחילת
השעבוד לשום עליהם שרי מסים. ועוד איך בני
ישראל נעו ערפם לעבדות עבודה נכריה בחומר
ובלצנים. והנה רבותינו ז"ל שאמרו (סוטה י"א) כי

אור בהיר

בד) בהמלכיים. ב) פירוש רק חששו פן ירבה, וזה ראה שעדיין לא היו רב ממנו. ל) ואין פירוש רב ממנו במספר, אלא
בגדולה וכבוד. ל) מנ' סיבות, א' פן ירבה, ב' בהטרפות מלחמה.

מִלֵּא אֶרְעָא גִזְרִתְךָ אֵלַי
 יְתִי: סה טָבָא עֲבַדְתָּא עִם
 עֲבָדְךָ יְיָ הֵיךְ דְּבִזְרִיךְ:
 סו שְׁפִיר טַעַם וּמִנְדְּעָא
 אֵלַי יְתִי אָרוּם בְּפִקּוּדֵיךָ
 הִימְנִית: סו עַד לֹא
 אֶסְתַּגֵּיף אֲנָא שְׁלִי וְכִדְרִן
 מִימְרֵךְ גִּטְרִית: סה טָב

סו טוב עשית עם עבדך יהוה כדברך:
 סו טוב טעם ודעת למדני כי במצותיך
 האמנתי: סו טרם אענה אני שגג ועתה
 אמרתך שמרתי: סה טוב אתה ומטיב
 למדני חקיך: סט מפלו עלי שקר זדים אני →

את ומטיב אלף יתי גזרתך: סה חברו עלי שקרא ודונין אנא פכל לפא אמור פקודיך:

רש"י

סו, כך חנכו מנחם. יש לפתור לשון עוד, כלומר
 נוספו ורצו עלי: (סו) טרם אענה. אותך צמחתיך,
 טרם הגיתי זהם צמתי מדרשות אני שוגג זהם
 ומוטא, ועתה משנענתי זהם תורתך שמרתי,
 שהמדרש מלמדני לקור מן העצירה, לכן אני מנקה

מצודת ציון

(סו) אענה. מלשון עניו: (סט) מפלו. ענין חבור. כמו
 ותטפל על עוני (איוב יז יז):

מצודת דוד

(סה) טוב. מעולם עשית טוב עם עבדך. ה' כדברך.
 אתה ה' הלא עשית כדברך שהבטחת לי ולא נפל
 דבר ארצה: (סו) טוב טעם. הטוב אשר בטעמי התורה

והדעת אשר בהם למדני, רוצה לומר כמו שהטבת לעשות לי בדבר ישועה ורחמים כן עשה לי גם את זאת:
 כי במצותיך האמנתי. אני מאמין במצותיך שאתה צויתם, ולזה תאב אני לדעת טוב טעמים: (סו) טרם אענה.
 טרם עניתי עצמי בלימוד התורה המתשת כח, או הייתי אני שוגג בדבר קיום המצות כי לא ידעתיים על
 אמחתם, אבל עתה אחרי למדי את כל דברי התורה שמרתי אמרתך ולא אשגה עוד: (סה) טוב אתה. גם כלי
 בקשה על הטובה: ומטיב. להמבקש את הטובה: למדני. רוצה לומר ואת זה אני מבקש, למדני חוקיך לדעת
 מסתרי התורה: (סט) מפלו. הזדים חברו עלי שקר, רוצה לומר תלו כי דבר שקר לומר שאין תוכי כברי ומעשי

אבן עזרא

עמי חקיך למדני: (סה) טוב, עבדך. דבק עם השם
 כדברך הטוב: (סו) טוב. זה הטוב שאבקש עתה:
 (סו) טרם. אין צורך לענות כי שוגג הייתי בימים

רד"ק

(סה) טוב עשית עם עבדך. הדליית בשב"א עם
 האתנחתה שלא כמנהג: כדברך. טעמו דבק עם טוב
 עשית, וה"א קריאה. כלומר מה שהבטחתי עשית עמי
 ה': (סו) טוב טעם. שבטעמי התורה ומצות, והם למדני
 כי האמנתי בהם שאתה צויתם ושהם משפטי צדקך:
 (סו) אענה. כמו ויען איוב (איוב ג ב). וענית ואמרת

מדרשי חז"ל

סו) טוב אתה ומטיב למדני חקיך. חביבה תורה שכשאל
 דוד לא שאל אלא תורה, שנאמר: טוב אתה וגו'. טובך
 עדיף על באי עולם, יערוף טובך עלי ולמדני חקיך שנאמר:

נושאי הפרק

(סה-סח) בקשה לידיעת התורה מאת ה' הטוב.
 (סט-עב) על אף היסורין, התורה חשובה יותר.

בְּכַל-לֵב | אֶצֶר פְּקוּדֶיךָ: עַטְפֵּשׁ כַּחֲלָב
לִבִּים אֲנִי תוֹרַתְךָ שֶׁעָשִׂיתִי: עַא טוֹב-לִי כִי-
עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמַד חֻקֶּיךָ: עַב טוֹב-לִי
תוֹרַת-פִּיךָ מֵאֲלֹפֵי זָהָב וּכְסָף: פ עַי יוֹדֶיךָ
עֲשׂוּנִי וַיְכַוְנֵנִי הַבִּינֵנִי וְאֶלְמַדָּה מִצּוֹתֶיךָ:

ע אטפיש היך תרב וצרא
 דלבהון אנא אורייתך
 פרנקוי: עא טב לי ארום
 אתענית מן בגלל האלה
 גורתך: עב טב לי אורית
 פפך מן אלה: פפרין
 דהב וספיא: עג אידך
 עברו יתי ואתקיננו יתי

תבינני ואלף: פקודיך:
 עה דחליך יתמון יתי
 ויחדון ארום לפתגמך
 אורייתך: עה ידעתי יתי
 ארום ופאין יד יניך
 ובקושטא סגפתינו עו יתי
 פדין חסדך לנחמותי
 היך מיכרך לעבדך:
 עו יתון עלי רחמך ואחי
 ארום אורייתך פרנקוי: עה

על עוני (איוס יד יו): (עא) טוב לי כי עניתני. שנתיסרתי ועונתי למען אשוב מדרך רעה ואשמור חוקיך. כפירושים אחרים מלאמי בן, טוונ לי כי עניתני וגו', טוונ היה בעיני כשהייתי טוונ יסורים, כדי ללמד

מצודת דוד: המה בשקר, אבל לא כן הוא, כי אני בכל לב אשמור פקודיך וכבתי כן חוכי: (ע) טפיש לבס נעשו שמן כחלב כי ישעשעו בתענוגות הזמן, אבל אני

תורתך היא שעשעתי המתשת עוד את הכח: (עא) טוב לי, טובה היא בעיני אשר הייתי מענה עצמי כלמור התורה המתשת כת, למען אלמד תוכן עומק חוקיך, כי הרעה הזאת הטבה היא: (עב) טוב לי, התורה טובה בעיני מאלפי וגו', וכאומר אם רבים ירבו עמל ומענים נפשם לקנות הון, כל שכן שיש לענות הנפש בעבור קנין התורה: (עג) ויכוונני, רוצה לומר עשו אותי כלי מוכן לקבל הבינה, לכן הבינני ואלמד:

אבן עזרא: (ע) טפיש, אין חכר לו, וטעם שעשעתי כאשר לי: (עב) טוב, אם מנהג אדם לענות עצמו לקנות התהלה החכמה ושעשועי את בני אדם: (עא) טוב, הון, על כן מאלפי זהב: (עג) ידיך עשוני, תקונוי אם באו עינויים עלי שיבאוני ללמד חקיך או טוב

רד"ק: אצור פקודיך: (ע) טפיש, השמן לבס שלא יוכלו להבין תורתך, אבל אני שעשעתי בתורתך בהינני אותה: תורתך, כמו בתורתך, (עא) טוב, כשהייתי מענה עצמי ויגע למען אלמד חוקיך, לטוב גדול אני חושב אותו הענוי לי, כי טוב לי תורת פיך מאלפי וגו': (עג) ידיך עשוני, המעשה והתכונה בתיקון האברים כבריאת האדם, לקנות חכמה תחלה בקומתו שלא

מדרשי חז"ל: (עא) טוב לי כי עונתי וגו', תניא, שלשה אין נכנסין לגוף והגוף נהנה מהם, רחיצה וסיכה והשמיש. א"ל האי עינוי הוא, א"ל אין דכתיב, טוב לי כי עונתי למען אלמד חוקיך. (מ"כ נד).

(עב) טוב לי תורת פיך וגו', א"ר יוסי בן קסמא: פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בני אדם אחד ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום, אמר לי רבי מאיזה מקום אתה אמרתי לו מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני, אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני נתן לך אלף

גושאי הפרק: (עג"פ) מעורר רחמים לזכות לתורה, ולהתקרב ליראי ה'.

על עוני (איוס יד יו): (עא) טוב לי כי עניתני. שנתיסרתי ועונתי למען אשוב מדרך רעה ואשמור חוקיך. כפירושים אחרים מלאמי בן, טוונ לי כי עניתני וגו', טוונ היה בעיני כשהייתי טוונ יסורים, כדי ללמד

מצודת דוד: המה בשקר, אבל לא כן הוא, כי אני בכל לב אשמור פקודיך וכבתי כן חוכי: (ע) טפיש לבס נעשו שמן כחלב כי ישעשעו בתענוגות הזמן, אבל אני

תורתך היא שעשעתי המתשת עוד את הכח: (עא) טוב לי, טובה היא בעיני אשר הייתי מענה עצמי כלמור התורה המתשת כת, למען אלמד תוכן עומק חוקיך, כי הרעה הזאת הטבה היא: (עב) טוב לי, התורה טובה בעיני מאלפי וגו', וכאומר אם רבים ירבו עמל ומענים נפשם לקנות הון, כל שכן שיש לענות הנפש בעבור קנין התורה: (עג) ויכוונני, רוצה לומר עשו אותי כלי מוכן לקבל הבינה, לכן הבינני ואלמד:

אבן עזרא: (ע) טפיש, אין חכר לו, וטעם שעשעתי כאשר לי: (עב) טוב, אם מנהג אדם לענות עצמו לקנות התהלה החכמה ושעשועי את בני אדם: (עא) טוב, הון, על כן מאלפי זהב: (עג) ידיך עשוני, תקונוי אם באו עינויים עלי שיבאוני ללמד חקיך או טוב

רד"ק: אצור פקודיך: (ע) טפיש, השמן לבס שלא יוכלו להבין תורתך, אבל אני שעשעתי בתורתך בהינני אותה: תורתך, כמו בתורתך, (עא) טוב, כשהייתי מענה עצמי ויגע למען אלמד חוקיך, לטוב גדול אני חושב אותו הענוי לי, כי טוב לי תורת פיך מאלפי וגו': (עג) ידיך עשוני, המעשה והתכונה בתיקון האברים כבריאת האדם, לקנות חכמה תחלה בקומתו שלא

מדרשי חז"ל: (עא) טוב לי כי עונתי וגו', תניא, שלשה אין נכנסין לגוף והגוף נהנה מהם, רחיצה וסיכה והשמיש. א"ל האי עינוי הוא, א"ל אין דכתיב, טוב לי כי עונתי למען אלמד חוקיך. (מ"כ נד).

(עב) טוב לי תורת פיך וגו', א"ר יוסי בן קסמא: פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בני אדם אחד ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום, אמר לי רבי מאיזה מקום אתה אמרתי לו מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני, אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני נתן לך אלף

גושאי הפרק: (עג"פ) מעורר רחמים לזכות לתורה, ולהתקרב ליראי ה'.

על עוני (איוס יד יו): (עא) טוב לי כי עניתני. שנתיסרתי ועונתי למען אשוב מדרך רעה ואשמור חוקיך. כפירושים אחרים מלאמי בן, טוונ לי כי עניתני וגו', טוונ היה בעיני כשהייתי טוונ יסורים, כדי ללמד

מצודת דוד: המה בשקר, אבל לא כן הוא, כי אני בכל לב אשמור פקודיך וכבתי כן חוכי: (ע) טפיש לבס נעשו שמן כחלב כי ישעשעו בתענוגות הזמן, אבל אני

תורתך היא שעשעתי המתשת עוד את הכח: (עא) טוב לי, טובה היא בעיני אשר הייתי מענה עצמי כלמור התורה המתשת כת, למען אלמד תוכן עומק חוקיך, כי הרעה הזאת הטבה היא: (עב) טוב לי, התורה טובה בעיני מאלפי וגו', וכאומר אם רבים ירבו עמל ומענים נפשם לקנות הון, כל שכן שיש לענות הנפש בעבור קנין התורה: (עג) ויכוונני, רוצה לומר עשו אותי כלי מוכן לקבל הבינה, לכן הבינני ואלמד:

אבן עזרא: (ע) טפיש, אין חכר לו, וטעם שעשעתי כאשר לי: (עב) טוב, אם מנהג אדם לענות עצמו לקנות התהלה החכמה ושעשועי את בני אדם: (עא) טוב, הון, על כן מאלפי זהב: (עג) ידיך עשוני, תקונוי אם באו עינויים עלי שיבאוני ללמד חקיך או טוב

מדרש תהלים

המכונה

שוחר טוב

השלם והמפואר

נוצא לאור במהדורה מפוארת מוגהת ומנוקדת לפי דפוס
וילנא תרנ"א, המוגה לפי שבעה כתבי יד ומתוקן ע"פ הגהות
הר"ר אברהם ב"ר דוד פרווינצאלי, שהגיה את המדרש
לפי ששה כתבי יד שהיו לפניו ועם שינויים והערות

עם תשעה פירושים החונים לרגליהם

יבקש רצון
להג"ר אפרים הלוי הורביץ
מפלוטושען

וגלוח עליהם
פירוש ר' מתתיהו היצחקי
לאלפא ביתא

ביאורים לרבינו
ידעיה הפניני

ביאורו מהר"י טייטאצק
על תהלים

פירוש מהר"י כהן
חתנו של המהר"ל מפראג

הגהות וביאורי הרמ"ג
להג"ר מרדכי גימפל ופא זצ"ל

ביאור הרא"מ
להג"ר משה אהרן פארווה זצ"ל

חנים טובים
להג"ר חנים פאלאג'י זצ"ל

הערות ותיקונים
להר"ש באבער ז"ל

חלק שני
מזמורים מב-קנ

כולם מסודרים ומעובדים מחדש בתוספת השמטות והרגשות
עם אלפי מראי מקומות ופתיחת ראשי תיבות

נוצא לאור על ידי
זכרון אהרן
פעיה"ק ירושלים תשע"ב

מדרש תהלים - שוחר טוב קיט

ביאור הרא"מ תקצג

כבד לב אצור פקודיך. היינו שהמילדות לא הרגו הנניס בעת לידתו, וכמו שאומר הקרא ומיראן המילדות את

[כג] טפלו עלי שקר ודים. ומהו 'טפלו', אמרו

הקב"ה נתחכמה לו [שמות א, י]. אני בכל לב אצור פקודיך. וכאשר יענו אתו בן ירדה וגו' [שם יב]. טפלו עלי שקר ודים. מהו שגאמר ויאמר בילדך את העבריות וגו' [שם טז]. ותיראן המילדות את האלהים [שם יז], ובאותה צרה אני בכל לב אצור פקודיך.

[ל] ירדך עשוני ויכוננוני. אמר איוב ירדך עצבוני ויעשוני וגו'. הלא בקלב מתכניני וגו'. עור ובשר תלבישני וגו' [איוב י, ח-יא], מי עשה כל אלה. ה' דוד אתה האלהים ירדך עשוני ויכוננוני, הפלי הזה בזמן שהוא נאה מי ומה, הני אומר מי שעשאו, כך אמר דוד אני הקלי ואתה הוא האמן עשה נאה בשביל שיקלסוד, לך נאמר ירדך עשוני ויכוננוני. מהו הביניני מפורדך. אמר דוד הקבית של זין אין נותנין לתוכה זין עד שיופתו ה' בנפת, כך ופתני ואחר כך שים בו זין, הבינה היא הקפת, והתלמוד הוא הביניני מן פי בינה, ואחר כך ואלמדה מצותיך. קנה חכמה קנה בינה הכלל קנינה קנה בינה [משלי ד, ה-ז], וכן הוא אומר לדעת חכמה ומוסר, אמרי בינה [שם א-ב], מי שיש לו חכמה ואין לו בינה, דומה למי שיש פת ואין לו מה יאכל בה, ומי שיש לו בינה ואין לו חכמה, דומה למי בידו מבשיל ואין לו פת שיאכל בו, ומי שיש לו חכמה ובינה דומה למי בידו פת ותבשיל והוא אוכל שניהם ושבוע. כך אמר דוד הלחם היא החכמה, והתבשיל היא הבינה, שאין בידו לא זו ולא זו אין בידו פלום, מנהגו של עולם אדם עושה לו חלוק במאה מנה [ואין לו מה לאכל] אינו פלום, כך אמר הביניני ואלמדה מצותיך.

[ה] יראיך יראוני וישמחו וגו'. אימתי ישראל שמחין, כשהן רואות למלך או לנשיא שלהן עוסק בתורה,

חיים טובים

בילדכן את העבריות ותראנה המילדות ובאותה צרה אני בכל לב אצור פקודיך. היינו דפקודיך נקראו י"ד הדברות, ומה כמי צהס לא מלח על הילדים, לא מנחף עם פרעה מלך מצרים. אמתי ישראל שמחים בשוראין למלך או לנשיא שלהן עוסק בתורה וכו' כל זמן שהמלך עוסק בתורה ישראל שמחים. לא פורש טעם לדבר דמלה שיהיה עוסק בתורה, אדרבה אם הוא כך אינו עוסק בצרכי צבור, והיה לו לומר ולא צעושה מעשה עמך, כמו שנקטו בפסוק ונשיא בעמך לא מאור, ועיקר הכל יראה שמים, ירא אפ' ה' בני ומלך [משלי ה, ג]. ומכן דהטעם הוא דאם הוא עם הארץ אינו יודע הלכות מלכים וכל דיני וחוקי מענין כל האמור בפרשת מלך, ויכבדו עולו על ישראל ועשה צהס אחריות ונקמות על לא הודע, היפך המורה, דלחן צור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד, ובהיותו יודע ומהר בכל אשר נשיא יטעא לאשמח העם דפרנס לפי הדור, ומפורש הכא בזמור זה בפסוק נר לרגלי דברך, דאמר דוד אני מתאוה ומבקש לחטא אין דברי תורה מניחין אחי ע"כ, וכן שם על פסוק פעמי הן באמתך, ונמלא דאם המלך והנשיא עוסק בתורה לא יבא לידי חטא וישמחו העם, כי רישא דעמא אחתקן וכל עמא אחתקן.

ביאורי והגהות הרמ"ג

מהו טפלו אמרו הבה נתחכמה לו כו' פקודיך כו' בן ירבה כו' בילדכן כו'. יובן עפ"ד הרמב"ן ז"ל שהיו כל גזרותיו אפ' בצדק ויושר רק שתחתיו היה כוונת השנאה כטיח על עצם הבנין. וז"ש טפלו כו' נתחכמה כו' לבל יובן הדועה. ומ"ש אני בכל לב אצור פקודיך, עפמ"ש ישה ושמ"ר שם) רז"ל כי עמרם פירש כו' ואח"כ חזר וכולם. וז"ש ש"מ"מ אני אצור פקודיך וה' עשה להם עיני כן ירבה כו'. ובסוף המאמר ותיראן כו' ובאותה פ' ג"ל שצ"ל מהופך וכצ"ל טפלו עלי כו' מהו שנאמר ויראה כו' ובאותה צרה אני בכל לב אצור פקודיך ותיראן קב"ה כו': [יח] ירדך עשוני ויכוננוני אמר איוב כו'. עיין [נ"ו ב'] עשה כונניות באדם כו'. וכן הוא בספרי על עשן ויכוננוך כמו בגמ'. [יט] ומי שאין בידו לא ולא חלוק בק' מנה אינו כחם בגמ'. לך אמר הביניני כו' יראוך וישמחו כו'. הכוונה במליצתם שדימו חכמה ובינה שיתבשיל שעליהם יחיה האדם יאכל ושבע ואת היראה לבגד חלוק. וכמ"ש בנפש החיים (שער ד') שהיראה אצור להתחזק בו התוחק. וז"ש שאם יש לו בגד יקר

מדרש תהלים - שוחר טוב קיט

י כהן
ושה בשביל
ממלכות
(ישעיה י"ג)
לו על פקודיך
דיב לסיני
אינו מחסר
פי' כו' כן
ו גם כן
אן כי יעקב
הפירושים
כדכתיב כי
הגו' פי' והק'
ותנתי וגו'
ימי אתן לך
אמרתי ה'
יצני, (סו'
וכן הוא
בומר סנה'
לגורו השב'
לא נטיחתי
(סו') ולא תה'
בשם שאין
הציר נבל
שגאמר
קדוש אתה
הוא יתה'
לך ית'
אומר ית'
הלקי אתם
הלקי ה'
אני מבקש
א אומר וי'
יגו' תליתו
לם הנה,
נה ומטיב'
כס' נאות יעק'

תל אביב, הוצאת י. י. ספרים, ת. ש. 1949

ספר

קדושת יום טוב

על התורה

הכינו גם חקרו, האדם הגדול בענקים, אור בהיר בשחקים,
איש ח"י רב פעלים מקבציאל, ראש גולת אריאל, עטרת תפארת ישראל,
ה"ה כ"ק אדמו"ר הרב הגאון הגדול והקדוש, רבן של ישראל
מין חנני' יום טוב ליפא טייטלבוים זצלה"ה
האב"ד ור"מ דק"ק סיגוט יע"א

יצא לאור במהדורה חדשה ומתוקנת, עם הגה"ה מדויקת,
בהוספת מראי מקומות ומפתחות

על ידי

קרית יואל יצ"ו

אלול תשע"א לפ"ק

על ידי הרשימה הקדושה הנשארת לנו מן יוסף
הצדיק וכו', עיי"ש וינעם לחיך].

וידוע מהמדרש (ב"ר פ"ט ס"ו) כי טוב מאוד
זה יצר הרע, ונאמר פירושו כי כל
דבר נחפעל מהפכו ומדבר המנגד לו, כמו כן
עשיית המצוה נחפעלת ביותר על ידי שיש כח
התנגדות לנגדה, ואז בהתגברות על כח המעכב
חושלם הפעולה ביתר שאת. ועל כן בשכר זאת
שהאדם אינו משגיח בכל דברים ועיכובים
ומניעות שיבאו לו, יוכל לקיים מצות ה'
בשלימות גמור.

וזוה שהיו המצרים טועים עצמם, כי לאשר
שידעו מזה שעמידים ישראל ללא מצאם,
אכן באיזה זכות יהיה להם זאת, וחשבו שעל
ידי זה יגאלו משם, לאשר שעם הארץ המה
רעים וחטאים למאוד טופי זימה וחטאים
בנפשותם, ועם בני ישראל נבדלים מהם
ונשמרים מכל דבר רע, וזאת יחשב להם לזכות
גדול שהמה אין מתנהגים כטומאת הארץ,
ולעומת זה לצדיקים יחשבו. אכן זאת המצרים
יתנו לב לשון מהרע וייטו דרכם על הארץ,
אז ממילא לא יהיה ההתנגדות גדול כל כך
נגד בני ישראל, ולא יגדל מעלתם לזכות כלל,
כי אז לא יתפעל הדבר מהפכו. אך נואלו
שרי גוען טח עיניהם ולבותם מהשכיל, כי
עיקר קדושת בני ישראל נשאר להם מיוסף
הצדיק שהנחיל אותם יסוד מוסד על זה וכנ"ל
(עיי'ן צייטב לב (פ' זו ד"ה או יאמר ואלה שמות)
מה שכתב לדרכו).

וזוה שאמר הנה עם בני ישראל רב ועצום
"ממנו", ירצה כי זה שישראל רב ועצום
בקדושה יחירה, הוא רק "ממנו", על ידי
שאנחנו רעים וחטאים מאוד, נחפעל אלל
ישראל ההפכיי, ועל ידי זה גדלה מעלתם. וכיון
שכן שעיקר גדולתם הוא רק מכת מעשינו

הרעים, על זה זאת העצה היעוצה הצה
נתחכמה לו, כלומר שנהיה גם אנחנו צערכם,
נתחכם גם כן אנחנו להטיב מעשינו הרעים,
ואז ממילא לא יהיה גדול כל כך צדקת ישראל
להתפעל בהפכו.

וזוה שאמר מלך חדש על מצרים, שנתחדשו
גזירותיו על "מצרים" דייקא שייטבו
דרכם, ועל ידי כן לא יהיה גדול כל כך
קדושת ישראל. וזה היה רק בשביל אשר לא
ידע את יוסף, ולא ידע שקדושת ישראל היה
על ידי יוסף צדיקא שהוריש להם זאת בכחו,
ואשר בשבילו זכו ישראל ללא מצאם משם. וזה שאמר
"עשה", כלומר תיקן את עצמו בדרכיו (כמ"ש
בראשית י"ח) וכן הבקר אשר עשה, ופירש
רש"י (אשר תקן), וזה היה רק כאלו לא
ידע את יוסף שבכחו נלמח הישועה, ועל כן
אמר הצה נתחכמה לו למצרים לעצמינו,
נתחכם בדרכינו, כי למיחוש צעי פן ירבה על
ידינו, [כי] אם אין אנחנו נתקן דרכינו אז
יתפעל הכח שלהם, עד כי ועלה מן הארץ,
וכפירוש רש"י כי יגרום כוחם עד אשר יגרשו
גם אותנו מפה, אז ועלה מן הארץ שיפעול
כח שלנו לשים להם זכות כדי שיזכו ללא מצאם
מאתנו, והבין.

*

7 דהבה נתחכמה לו. טפלו עלי שקר זדים
שאמרו הצה נתחכמה לו פן ירבה, אני
בכל לב אצור פקודיך (תהלים קי"ט סט) (ילקוט
תהלים (מדרש שוחר טוב מומור קי"ט)). צהקדם לפרש
המדרש (הוצא בדמשק אלעזר) הצה נתחכמה, ר"ל
לבטל השבת, והוא תמוה.

והבראה לי צמ"ד דהנה מודעת זאת אשר
איש הישראלי צריך להאמין באמונה

שלימה שהכל היא צה
אומרים בכל יום אני
שהצורח ית"ש הוא צו
והוא לצדו עשה ועשו
ואם מאמין בכל זה נ
כך תחת הטבע ותחת
קורות העמים ותולדו
שהשומר שבת קודש מ
ואינו חורש ואינו זורע
על פי הטבע יחסר לו
ולא ישחכר, כאשר צעו
האמונה שאומרים שה
יתן להשומר שבת כו
השומר שבת מחללו נו
וכדאיחא צוהר (ימרו
לעילא ותחת ציומא :
שחם ישראל עם קדו
כמנוה עליהם, יש רא
בהשגחה פרטיות, ועל
והמזל ולמט

והגדה המצרים ראו וי
שבת בני ישראל
ולמעלה מן המזל, ויש
אין בכחם לשלוט עליה
אותם צמועלת ודעות
לחכמים שילכו איש א
על פי חוקי הטבע, ו
שמירת שבת שגראה
הטבע שיצא לידי נ
בקיומה, ועל כן אח"י
המה תחת הטבע ותח
למשול

וזוה שאמר הצה נה
אותם לחכמים)

שלימה שהכל היא זהשגחה פרטיות, כמו שאנו אומרים בכל יום אני מאמין באמונה שלימה שהבורא ית"ש הוא בורא ומנהיג לכל הצרואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ואם מאמין בכל זה ממילא שאינו נופל אחר כך תחת הטבע ותחת המזל, ולא ישלוב בו קורות העמים ותולדות הזמנים. וראיה לדבר שהשומר שבת קודש מחללו ויושב בטל ממלאכה ואינו חורש ואינו זורע שדותיו, ואם כן לכאורה על פי הטבע יחסר לו פעולת היום שישב בטל ולא ישתכר, כאשר בעוה"ר ישנם אנשים חסרי האמונה שאומרים שהכל הוא בטבע, ומגרעות ניתן להשומר שבת כראוי לו, ובאמת אדרבה השומר שבת מחללו נותנין לו נחלה צלי מזרים, וכדאיתא בזהר (ימרו 97 פת.) שכל צרכאין דלעילא ותחת ציומא שביעאה חליין. הרי חזינן שאם ישראל עם קדושו ית"ש שומרים שבת כמצוה עליהם, יש ראיה לדבר שהם מאמינים בזהשגחה פרטיות, ועל כן הם למעלה מן הטבע והמזל ולמעלה מן הזמן.

על פי חכמתם צדק הטבע. וז"ש המדרש ראו לבטל השבת, כי השבת מורה שהם למעלה מן הטבע ולמעלה מן המזל כהג"ל (עיין בייטב לב פי ויקהל אופן ב). ועל כן ראו לבטלו בזה שיעשו אותם לחכמים להתנהג על פי הטבע ולא יאמינו בה' ובנפלאותיו, ואם כן ממילא לא ישמרו שבת קודש כהלכתו לשבות בו ממלאכה כי יפסידו פעולת היום.

וזה שאמר צילקוט טפלו עלי שקר זדים, היינו שבאו עלי בשקר לאמר הנה נתחכמה לו, היינו שנעשה אותם לחכמים ויתנהגו על פי הטבע בחכמתם, כי פן ירבה חוץ לדרך הטבע ולמעלה מן המזל. אמנם אני בכל לב אזור פקודיך, וחדא דאית בה חרתי משמע, "פקודיך" כמשמעו התורה והמצוה, וגם מלשון (במדבר לא מט) ולא "נפקד" ממנו איש, ור"ל שגם מצות הנראים לחסרון שעל ידי קיום המצוה אבא לידי פסידא כגון שמירת שבת כנ"ל, גם כן בכל לב אזור, כי אנחנו בני ישראל למעלה מן הטבע והמזל, ויתרומם קרן התורה וקרן ישראל במהרה ציינו אמנ.

*

ובישיבה היה רועה את צאן יתרו. ובמדרש רבה (שמו"ר פ"ב ס"א) הה"ד (מהלים ק) יודיע דרכיו למשה לבני ישראל עלילותיו כו', אבל מדותיו של הקב"ה רחמניות הם, שנאמר (שם ט) רחום וחנון ה', ואותן מדות הודיע למשה בשעה שאמר (שמות לג יג) הודיעני נא את דרכיך, אמר לו הקב"ה (שם פסוק יט) ותנותי את אשר אחון, הוי רחום וחנון ה', וז"ב מה ענין לאלה הדברים להפסוק ומשה היה רועה את צאן יתרו.

וזהבה המזרים ראו וידעו זאת שעל ידי שמירת שבת בני ישראל הם למעלה מן הטבע ולמעלה מן המזל, וישועתם צדק נסי, ועל כן אין צחם לשלוב עליהם, לכן חשבו וחתרו לסכל אותם צמועמא ודעות נפקדות לעשות אותם לחכמים שילכו איש איש כהישר והטוב בעיניו על פי חוקי הטבע, וממילא יעברו אח"כ על שמירת שבת שנראה לפי שכל אנושי צדק הטבע שיבא לידי פסידא אם יהיה רוצה בקיומה, ועל כן אח"כ ממילא יהיו נתונים גם המה תחת הטבע ותחת המזל, ואז יהיה צחם למשול עליהם.

וזה שאמר הנה נתחכמה לו, ר"ל שנעשה אותם לחכמים (עיין בייטב לב לדרכו) שיתנהגו

זה
ס,
ס,
אל

או
יו
כך
לא
יה
חזו,
ימר
י"ש
רש
לא
כן
ציינו,
על
או
צדק,
רשו
פעול
לכח

זדים
אני
לקוט
לפרש
רלו

אשר
אמונה

אֶכְלֵהוּ יִשְׂרָאֵל עִם דְּבַשׁ (שיר השירים ה, א)

וְיִשְׂבֹּל אֶתְּךָ בְּיַעֲרֵת הַדְּבַשׁ וְיִשְׁבֹּב יְדוֹ אֶל פְּנֵי וּמְאַרְגָּה עֵינָיו (שמואל א, יד כו)
וְיֹאמֶר יְהוֹנָתָן וְגו' רָאוּ נָא כִּי אִוְרוּ עֵינַי כִּי מַעֲמַתִּי קָעַמְתָּ דְּבַשׁ הַזֶּה (שם, פסוק כט)

סֵפֶר יַעֲרֹת דְּבַשׁ הַשְּׁלֵם וְהַמְּנַקֵּד

דְּבַרֵי מוֹסֵר וּדְרָשׁוֹת
מֵאֵת פֶּאֶר יִשְׂרָאֵל וְקִדְוֵשׁוֹ הֵלֵא הוּא הַגָּאוֹן הַנּוֹרָא בְּגִלְהָ וְנִסְתָּר
אֲדוֹנֵינוּ וְרַבְּנוּ רַבֵּן וּמְאוֹרֵן שֶׁל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹתֵיהֶם
מְרַנָּא וְרַבָּנָא יְהוֹנָתָן אֵיִיבִשְׁיִין זְכוּתוֹ וְגַן עֲלֵינוּ

חֵלֶק שְׁנִי

מוֹפִיעַ לְרֵאשׁוֹנָה מִתְּדַשׁ מִתּוֹךְ כְּתָבֵי יָד
וְעַל פִּי דְפוּס רֵאשׁוֹן קְאָרְלֶסְרוּא שְׁנַת תַּקל"ט לְפֶרֶט קָמֵן
עִם הוֹסְפֹת רְבוֹת חֲשׁוּבוֹת וְנִדְרִירוֹת
וְכֵן מִפְתַּח גְּדוֹל וְתַכְן עֲנִינִים רַחֵב וּמְפֹרֵט
רְאֵה זֶה דְּבַר חֲדָשׁ מוֹסֵף עֲלֵיהֶם

סֵפֶר
שִׁירֵי מִצְוֹת
עַל תְּרֵי"ג מִצְוֹת
מֵאֵת
רַבְּנוּ הַמַּחֲבֵר נ"ע

קוֹנְטָרָם
מִתּוֹק מְדַבֵּשׁ
הַנְּהוֹת עַל הַיַּעֲרֹת דְּבַשׁ
מְלוֹקֵט מִסְפָּרֵי
גָאוֹן עֲוִינֵנו חֲחִיד"א נ"ע

פֶּה עִיר הַקִּדְשׁ יְרוּשָׁלַיִם תְּכַנֵּה וְתַכּוֹנֵן
שְׁנַת הַגָּאוֹן מו"ה יְהוֹנָתָן עֲנ"ג לְפֶרֶט קָמֵן (תש"ס)

טעם למה בדרות ראשונות נאמר טעם לשמירת שבת (שמות כ, יא) כי ששת ימים עשה ה' (שמים וארץ) [את השמים ואת הארץ] וינח ביום השביעי, ובדרות אחרונות נאמר (דברים יח, טו) כי עבד היות בארץ מצרים וכו'.

אבל הענין כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (שבת י) כי שבת לא הודיע ה' לאמות העולם, ומתנה טובה נתן ה' לנו, בדכתיב להעת כי אני ה' מקדשכם. והענין כי ודאי יודעים משבת, אבל כל מצות עושים אמות העולם גם כן, זה בכה וזה בכה, אבל בכל העמים אין אחד שומר שבת, ואפלו האנשים שהיו מתחלה שומרים שבת, מסר ה' בקרבם רוח אחרת, שיסרו להסיר יום שבת ולשבת ביום ראשון, וכן ישמעאלים חתרו למצא טעם בהעמדת יום שמימי בימי יהושע בן נון, ונתנו שכיתה יום ששי תמורת שבת, על-כפנים לא תנוח שום אמה ביום השבת, כאשר יסרו בתפלה (תפלת שמריה לשבת): ולא נתתו לגויי הארצות ולא הנחלתו וכו', וזהו מתנה שנתן לנו ה', שלא ינוחו וישבתו בה שום אמה, כי אם עם קדוש לה' — הישראלים.

ועקר המתנה, כי שבת מגנה לנו מאמות העולם ומשעבוד מלכויות, באמרם (שבת קיח): כאשר לא שמרו ישראל פראוי שבת — ויבא עמלק, וכן תמיד, בשמירת שבת יש לנו הנגה מאמות העולם, ולולא כן, חס ושלום כבר תמנו לגוע וספינו מהארץ, אבל זכות שבת מגנה עלינו, ולכך לא נתנה שינוחו בה אמות העולם, כי אם-כן לא היתה לנו הנגה כל-כך, כי היה פתחון פה למדת הדין לקמרג, אף

אלו שומרים שבת, ולמה תגן המצוה הזו על ישראל, אבל כאשר נשארה לבדה בישראל, יש לנו הנגה בשבת, ולכך אמרו במדרש כי שבת אמרה על ישראל, מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, ועין בתוספות פרק קמא דתגינה (ג): ובפרוש התפלה מנחה דשבת, משום דאין בכל העמים שומרי שבת בישראל, והם בחרו בימים אחרים, ונגעלו ביום קדוש כזה, ומאת ה' היתה זאת, למען תת לנו שארית בארץ למגן וחסן.

והנגה לפי הטעם בדרות ראשונות, משום כי ששת ימים עשה ה' וגו', אף האמות בכלל שמירה, כי הכל נבראים, וכמו שכתב הכוונתי, לכך לא נאמר אנכי ה' וכו' אשר בראתיך, כי היו כל אמות העולם בכלל השמירה, הלכך והשחר. אבל להטעם בדרות האחרונות, כי עבד היות בארץ מצרים. זה לא שיהי רק בישראל, שהיו עבדים במצרים. ולכך בדרות ראשונות, אלו לא חטאו ישראל, היה חרות על הלוחות — חרות מהמלכויות, ולא היה שעבוד ונלות כלל, אם-כן אין קפידא אם ישמרו אמות העולם שבת, כי אין צורך להנגה מאמות העולם, ולכך נאמר הטעם כי ששת ימים וכו'. אבל בדרות האחרונות שקבר חטאו ונשברו, ונגזרו לגלות בשביל חטאם, אם-כן ראה הקדוש-ברוך-הוא ליתן לישראל לבד השבת, מבלי שבת בה זרים, כדי שתהיה להם למגן ומחסה, ולכך נאמר הטעם כי עבד היות בארץ מצרים, ואם-כן לא שיהי זה באמות העולם ואתי שפיר.

ולכך הביטו וראו, כמה גדל ענין השבת, ולא לבד שמירתה לכל יחלל אותה

חם ושלום במלאכה
בה בעל כל הון, וי
בלי עי
ואמרו (שבת קיח):
בהלכתה,
בהרה אנוש מוחלין
אפלו אבל יובן ב
בהלכות מדע (הלכות)
בימי אנוש החלה הפ
להב מעלתו, חלק
התחתונים לכוכבי
שמוה עשו טלמסא
השמים לצורת הכוכ
ופשט החלי המר ה
כל הסבה ראשונה,
והעולם נתעולל כמו
מהנר, ואינו מכונן כל
לו ולהתפלל, אינו ע
וכונה כלל, ועני
הפילוסופיה, ומזה פש
הע
והנגה בשמירת שבת
השנייה הנפק
העולם מחדש נברא
ונח ביום השביעי, וב
הנאות כפי חכמת ה'
זה לא היתה כמלו
והכל מורה על פונה
גמור, והשכיתה אור
השכיתה ביום השבו
כאלה, ומתקסת כי
בשביל זה, אין כאן
באנוש, כי הם ה
העולם מחדש וסבה
רק שחלק הנהגת נ

חס ושלום במלאכה ושבות, אף גם לשמח
בה פעל כל הון, וכאלו מלאכתו עשויה
בלי עצב כלל.

← **ואמרו** (שבת קיח:) כל השומר שבת
בהלכתה, אפלו עובד עבודה זרה
בדור אגוש מוחלין לו. ויש להבין מהו
אפלו. אבל יובן במה שכתב הרמב"ם
בהלכות מדע (הלכות עבודה זרה פ"א ה"א), כי
בימי אגוש החלה הפעות, כי חשבו כי ה'
לרב מעלתו, חלק יקר וכבוד והנהגת
התחתונים לכוכבי שמים וכסיליהם, עד
שמונה עשו טלמסקאות וכוננים למלאכת
השמים לצורת הכוכבים וכהנה מהקטרות,
ופשט החלי המר הזה, עד שלכסוף שכתו
כל הספה ראשונה, ואמרו שהעולם נדמו
והעולם נתעולל מפניו בלי פוננה, רק בצל
מהנה, ואינו מבין כלל, ואף כי ירבו לעבד
לו ולהתפלל, אינו שומע, כי אין לו רעיון
וכונה כלל, ועין בפתורי [בריש מאמר
הפילוסוף], ומנה פשטה העבודה זרה בכל
העולם.

והנה בשמירת שבת, ודאי דמבטל דעת
השניה הנפסדת, כי זה מורה כי
העולם מחדש נכרא בכונה מיוצר הכל,
ונח ביום השביעי, וכרא העולם בזמן מגבל
הנאות כפי חכמת רצונו, ומלאכתו של יום
זה לא היתה במלאכתו של יום השני,
והכל מורה על פוננה מחלטת מיוחדת ורצון
גמור, והשביטה אות על הפעלה. ואם-כן
השביטה ביום השבת מבטלת עבודה זרה
כאלה, ומהרסת כל פנת שרשם. אבל
בשביל זה, אין כאן סתירה למעות שהיתה
באגוש, כי הם הודו ואמרו אמת כי
העולם מחדש וסנה ראשונה ברא העולם,
רק שחלק הנהגת העולם לכוכבי השמים

וכסיליהם, כמלך שמוסר הנהגת מדינה
לעבדיו עושי רצונו, ואין משמירת שבת
לסתירת דעתם.

→ **אבל** באמת מי שמשמר שבת בהלכתה,
דהינו ששמח בה בלי עצב ודאגה
כלל, ומתעבד בה בכל העדונים, הפל לשם
שמים, וכבר אמרו חכמי התולדות, כי
משפט יום השבת לפי הנהגת כוכב ומזל
שבתאי, להיות בה עצב ותונה ויגון וצער
ומכאובות, וכאשר באמת נוצרים קדמונים
שהיו בקיאים בטיב גזרת הכוכבים, יסרו
יום שבת ליום צום וענוי, ומוחים מפלי
לשמח בו כלל.

ולכך אנהנו עם קדוש לה, השמחים בגיל
ושמחה של מצוה בשבת קדש, מנה
מורים כי אין הממשלה למזלות, ואין בתם
לעגש בעוברים על מצות וגזרת הכוכבים
ומשפטם וחקם כלל וכלל, ולה הממשלה,
ולו הארץ לתת שכר טוב לשומרים
מצותיו, ולא יקדם רעה כלל וכלל.

ו**לכן** אמרו המשמר שבת בהלכתה דיקא,
לא מפעי ששארי עבודה זרה
נמחלים ובטלים, פשיטא, אפלו עבודה זרה
כאגוש דהודו בחדוש העולם, ומכל מקום
הואיל ושמרו בהלכתה, נמחל לו כהנ"ל
ואתי שפיר.

ו**יצאו** וראו כמה גדולה שמירת שבת בזה,
ואין צריך לומר כמה גדל העגש
במחללו חס וחלילה, אפלו בשבות דרבנו,
ומי גבר ימלט לומר נד אני מפשע ונחף
אני מעון בשמירת שבת, אשר עגשה קשה
למאד, ומאד הפליגו בעגש זה, עד שגיהנם
שנכבה בשבת, ולמחללי שבת לא תכבה
האש הגדולה כלל, ואם-כן מהראוי
לשמרו בראוי, וללמד הלכות שבת

המצוה הזו
זרה לבדה
ולכך אמרו
ישראל, מי
ארץ, ועין
ובפרוש
דאין בכל
והם בחרו
הדוש בזה,
לנו שארית

ונות, משום
וגו', אף
בבראים,
אמר אנכי
כל אמות
ישור. אבל
עבד היות
בישראל,
בדברות
ישראל, הנה
מהמלכות,
אם-כן אין
שבת, כי
עולם, ולכך
וכו'. אבל
אוי ונשברו,
אם-כן ראה
ראל לבד
בדי שתהיה
הפעם כי
כן לא שיק
שפיר.

ועין השבת,
יחלל אותה

בתמידות ואצל רב שיכרר לו הכל, ויחזור
 עליו תמיד חור חור, עד שיהיה שגור
 בפיו, אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם
 יחזיק בה, כי שכרה מרבה, ומגנה פתרים
 בפני הפרענות.

ואמרו (שפת ל) בדרך שאמר הודיעני ה'
 מדת ימי ואדעה מה חרל אני,
 שבקש מה שיאמר לו אימת ימות ולא רצה,
 וכן באיזה זמן מהשנה, וגם כן לא רצה,
 ואחר כך בקש שיאמר לו באיזה יום מימי
 השבוע, ואמר לו בשבת, ואמר אמות בערב
 שבת, אמר לו טוב יום שאתה עוסק בתורה
 וכו', אמר לו אמות בראשון בשבת, אמר לו
 כבר הגיעה מלכות שלמה, ואין מלכות
 נוגעת בחברתה וכו', ויש להבין, מה היה
 חפץ לדרך בזה לדעת יום מימי השבוע
 בשבת שימות בו, ומה בקש בזה שבקש
 למות בערב שבת או בראשון בשבת.

אבל הענין אמרו בגמרא ד'שבת (דף קנ"ג)
 מאן דגולד בשבת ימות בשבת,
 משום דחללו עליו שבת, ואמרו קדישא
 רבא ויתקרי, ופרש המהרש"א (דפוד המחיל
 על דאחילו) לאו בכל אדם הוא, כי רבים
 הגולדים בשבת ומתו באמצע השבוע, אבל
 מי שהוא קדוש ימות בשבת, ותלה
 מהרש"א הטעם, משום דהקדוש ברוך
 הוא ממלא שנותיהם של צדיקים מיום
 ליום, וטעם זה דחוק, דמאי איריא בגולד
 בשבת, בשאר ימי השבוע נמי.

אבל הענין בזה, כי הך דחללו עליו שבת
 באמת הוא רק פקפוק בעלמא, כי
 התורה התירה לחלל שבת לצורך ספנה,
 ומה יעשה הגולד במעי אמו בכה, ואין כאן
 רק פקפוק בעלמא. אמנם למען שתהיה
 נשמתו זכה וברורה בשוכה אל בית אביו

בנעם וצורר החיים, ולא יהיה בה שום
 שמץ פתם ורשומו הנכר בשום דבר, ימות
 בשבת, שיהיה להתם החטא וללפן פתמה,
 למען תשוב אל האלהים והיא מותרת,
 זכה בשלג ברה פחמה.

אך זהו מי שחף מפל פשעיו ואין שום
 פתם ושמן בגופו כלל, אבל מי שבלאו
 הכי יש לו פתמים רבים ויש בו פגמים
 מעצמותיו ומה יעשה שמץ פתם הלזה,
 שהוא רק פקפוק בעלמא, הלא רבו פתמיו
 ופגמיו. וזהו מה שאמרו, אם קדישא רבא
 יתקרי, שלא יהיה בו מחמתו שום פתם
 ושמן דבר לכבס ראשו מפקפוק הלזה,
 אבל אם בלאו הכי אינו כל כך קדוש,
 אינו מת בשבת, כי מה אכפת בכתם
 הלזה, ואין זה אלא לכני עליה היושבים
 בדרך ראשונה קמי קדשא בריך הוא,
 שצריך שלא יהיה בו שום לכלוק. והנה
 עוד פתבו, דזהו דוקא במת ליום המגבל,
 אבל אם מת רחמנא לצלן קדם זמנו, אין
 זה חק שימות ביום הגולד, כמו שכתב
 מהרש"א (שם, דפוד המחיל הודיעני).

ואני מוסיף לומר סברא אחרת, דיש לומר
 הא דמת בשבת בשביל חלול שבת
 ביום הגולד, שהיתה אמו בתוקת חולה
 שיש בו סכנה ומחללים שבת עליה פנ"ל
 בגין דא ימות הוא גם כן בשבת, הינו אם
 לא יחלה חלי שימות בו, אבל אם מת
 בחלי שיש בו סכנה באותה שבת, ואם
 כן הדר יחללו שבת עבורו, ואתא לתקוני,
 וגוסף החלול שבת פעמים, יום הפנות ביום
 הגולד, בזה לא אמרינן דמת בשבת.

ובזה יובן הנ"ל כי ודאי במה שכתב
 מהרש"א כי הקדוש ברוך הוא
 ממלא שנותם של צדיקים מיום ליום, הינו

גם ביום מימי
 ואם כן דוד ש'
 בשבת, ולכך ד'
 ומחל לו אותו
 לולא האמנותי
 בקש לומר לו
 וזאת יום הש'
 בכחמי עונות,
 לא כן היה לו
 בשבת, ואמר
 היה לו ספק
 אין כאן ראיה
 שאל אמות
 הקדוש ברוך ה'
 שלמה וכו',
 מגבל למות,
 שלמה, ואלו
 מלכות שלמה
 ימות מתוך ו
 ראיה פנ"ל, וק'
 שלא יצטרכו
 ה', טוב לי יו
 ומזה שפט ש'
 יהיה בריא א
 ראיה שקדישו
 עון ויצא נקי
 אל בית אביו
 ובראותו ע
 כד נח נפשי
 מדרשא, אפא
 רעבים, מה
 גבלה ותנח ל
 וכו' ענן שם.
 הכנה קצת, ו

בעוהשי"ת

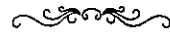
ספר

יד שלום

על התורה

חלק ראשון

בראשית - שמות

חידושים וביאורים, על פרשיות השבוע נאמרים
אשר חנני ה' בחמלת ה' עלי בזכות אבותי נבג"מ זל"ה

ישכר דוב פריעדמאן

שנת תשס"ד לפ"ק

ג) להלן כתיב, והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם, ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על צחי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים. הנה הצעל הגדה סידר שאלה זו על שאלת בן הרשע והשיב לו ואף אתה אמור לו צעזור זה עשה ה' לי, לי ולא לו, אילו היה שם לא היה נגאל. ולכאורה יש להבין היכן משמע ח"י זה בקרא ואמרתם זבח פסח הוא לה', גם יש להבין מהיכי חיתי שאילו היה שם לא היה נגאל.

ד) ב' שמות כתיב, ואלה שמות בני ישראל הצאים מצרימה את יעקב איש וציתו באו, כתב צעל הטורים א"ת יעקב איש סופי חיצות שבת. ויש להבין מפני מה נרמו שבת בפסוק זה.

ה) הבה נתחכמה לו פן ירבה, איחא צמדרש (הובא בקדוש י"ט) הבה נתחכמה לו, שרזו לצטל את השבת.

ו) ואפשר לומר כל זה על פי מה שכתב ציערות דבש (ח"א דרוש ט) לבאר מה שאנחנו אומרים בכל יום אשר בחר בנו מכל העמים, דלכאורה קשה, הלא חזר על כל עם ולא קבלוהו, וזלת נחנו עם ישראל, גם צריך להבין ענין הכפיה מה טיבו הלא ההכרח לא ישוּבת, וכתב על פי דברי הגמרא (שבת קנז.) חד אמר מזל יום גורם וחד אמר מזל שעה גורם, ר"י אמר אין מזל לישראל דכתיב (ירמיה י ב) מאותות השמים אל תחתו, ואף רב סובר כן דא"י א"ר מנין שאין מזל לישראל דכתיב (בראשית טו ה) ויואל אותו החוזה, א"ל הקצ"ה לא מאלטגנינות שלך וכו', ולפי זה האומות שנחונים תחת ממשלת המזל לא רצו לקבל החורה כי המזל מכריח אותם על טבעם הנולד להם, והם מושפטים מהמזל ברום המעלות

כי להכל זמן ועדיין יכולים לחקן אף העבר, כמו שמתקנים השנים אחר כמה שנים מה שחיסרה מכמה שנים הקודמים.

וז"ה שאמר משה רבינו לפרעה בנעריו ובזקניו נלך, ר"ל כי עיקר יציאתם לזבח היה כדי לעשות תשובה, וגם פרעה ידע מזה רק טען דבשלמא צמי שהוא עוד צימי עלומיו יכול עוד לעשות תשובה אבל מי שהוא כבר צימי הזקנה לא יהנה לו תשובה כי ימיו כבר עברו וחלפו צהבל ואי אפשר עוד לתקנם, על זה השיב לו משה בנעריו ובזקניו נלך, פי' הן מי שהוא עוד צימי הנעורים והן צמי שהוא כבר צימי הזקנה על שניהם יש עוד תקוה לעשות תשובה, וכדי להציב ראיה לזה אמר לו כי חג ה' לנו שהרי יש לנו כמה חגים ומועדים טובים ורובם חלולים בקציעת ימות החמה כמו פסח בחודש האביב וסוכות בחג האסיף, ועכ"ל נקבעים רק לפי ימות הלבנה, ואף שחלויים צ"ל המאורות אינם שוים והילוך הלבנה פחות מהילוך החמה צ"ל יום, ורק אחר כמה שנים נחקן זאת ע"י שעושים שנת העיצור, ועשה ה' ככה כדי להורות שיש תקנה לחקן מה שעוות לפני כמה שנים וכבר עברו וחלפו הזמנים ההם, ולכן אף צימי הזקנה אף שכבר חלפו והלכו הימי הנעורים יכולים עדיין לשוב לפני אדון כל.

★

ז) ויאמר משה בנעריו ובזקניו נלך צנינו ובצנותנו בלאנו ובצקרנו נלך כי חג ה' לנו, ויש להבין מה שאמר משה כי חג ה' לנו, על איזה חג רמו כאן לפרעה.

ח) ויקרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו את ה' רק לאנכם ובקרכם יוצג גם טפכם ילך עמכם. ויש להבין מה היתה כוונת פרעה שלא הרשה להם ליקח לאן ובקר.

זה והלבנה שוים
ואם דשנת הלבנה
אופן שמן האורף
וי להצבון למה
הכל יש ללמוד
השי"ת, דבאמת
ההדורות מראש
יום שקרב קצו
לעבודתו, אבל
יו ימי העמידה
ורק אז מתחיל
ואז חיל ורעדה
ל אשר חטא על
יו אין לו תקנה,
ממנו נדח, ועד
תשובה כמאמר
את שבת אלהינו
למשל ולדוגמא
תאחרת להשוות
זו מורגש מיד
תחמת שאיחרו
חדשה סדרי
ראוי להיות זו
השי"ת לעשות
להורות שהומן
קנה להציאו על
ת ה' אלקינו,

תקנו חז"ל לומר
העיצור דייקא,
וי להשוות מה
חמה אחר כמה
מעלת התשובה
אם עומד צימי
מר לפשו נאש
יש והעבר אין,

אמנם ישראל נודע כי לפי מערכת השמים וכוכביהם אין להם שום קיום ומנצח דהרי אברהם צאיצטגנינות שלו ראה כי אינו מוליד, כי כל המולות מתנגדים לו להקים זרע, וכן ינחק היה עקר בטבע, אבל ה' שידד המערכות להקים עם ישראל מאברהם מתנגד למול, ולכן אין מול לישראל כי לא באו לעולם מפאת מול, כי הם תחת הקב"ה למעלה מהמול, כדאיתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק כ"ד) זהו דכתיב (דברים לב ט) בהנחל עליון גויים בהפרידו בני אדם וגו' כי חלק ה' עמו וגו', כי כל האומות נפלו תחת שרי מעלה וישראל נפלו לחלקו של הקב"ה. וזהו היה ענין הכפיה שאמר הקב"ה לישראל אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם (שבת פ"ח), כי ישראל פחדו לקבל את התורה כי חשבו שהם תחת המול וחששו פן יכריחם המול שלא לקיים התורה, לזה אמר להם הקב"ה והזהירם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שתחשבו כי אתם תחת המול ולכן אין לכם לקבל התורה שם תהיה קבורתכם כי המול לרוע נגדיכם ותאבדו מהר, עכ"ל.

וביישוב לב בפרשתן כתב כי האות והמופת שישראל הם למעלה מהמול הן שלשה אותות גאונים, האחת הוא יציאת מצרים כי אז היה מול טלה ראש לכל המולות והקב"ה הושיאם משם בכה גדול ויד חזקה, האות השני הוא מנחת שבת על פי מה שכתב ביע"ד (ח"ב דרוש א) לפרש מאמרם ז"ל (שבת ק"ה) השומר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, כי טעות דור אנוש היה הגם שידעו שהעולם מחודש, אמנם סברו כי השי"ת מסר הנהגת העולם לכוכבי השמים וכסיליהם, אמנם השומר השבת כהלכתו דהיינו ששומח בו בלי ענב ודאגה זהו מורה כי אנחנו למעלה מהמול, כי כבר אמרו חכמי הטבעים כי משפט יום השבת לפי

הנהגת מול להיות בו ענב ותוגה ויגון, וכאשר נוצרים הקדמונים יסדו להם יום ה' ליום נוס ועינוי לבני לשמות בו כלל, ולכן אנחנו עם קדוש השמחים בשב"ק בגיל ושמחה בשירות ותשבחות מורים כי הממשלה לה' לצדו, ולכן מוחלין אפילו עבד ע"ז כדור אנוש, עכ"ל. והאות השלישי הוא מנחת קידוש החודש שנמסר לבי"ד ואיתא במדרש (שמו"ר פ"ו ס"ב) החודש הזה לכם, אמר הקב"ה עד עתה חשבון של חדשים ושנים צדי, מכאן ואילך הן מסורים צידכם וכו', גזרו בי"ד שלמטה היום ר"ה אמר הקב"ה העמידו צימה העמידו סניגורין נמשכו בי"ד לעבדו למחר אמר הקב"ה העבירו צימה ויעבדו סניגורין, שנאמר כי חק לישראל הוא אז משפט לאלהי יעקב. וזהו נראה פשוט לתרן מה שהקשו כולם על מה שיאנו ממזרים קודם הזמן, אך התי' פשוט למה שאמרנו כי אנחנו למעלה מהמול ממילא אנחנו למעלה מהזמן, כי הזמנים באים רק מכה הילוך המולות והרי אנחנו למעלה מהם, עכ"ל.

וידוע שמטעם זה לזה הקב"ה להקריב שה לשחיטת הפסח, כי צוה הורה שאנחנו למעלה מהמול והטבע, כי המזריים היו עובדים למול טלה, וזהו יש לפרש הפסוק ושמרתם את הדבר הזה, היינו הקרבת קרבן פסח שהוא מורה על שאנחנו למעלה מהמול, לח"ק לך ולבניך עד עולם, שחוקות שמים וארץ הם נתונים לך ולבניך ברשותם עד עולם, כמו שכתב הש"ך ביו"ד (סי' קפ"ע סק"י) דק"ל שיפורה גרים לענין ווסתות. הרי הנהגת העולם והילוך המולות צדינו, כי אנו למעלה מהמול, ולכן לזה להקריב הטלה לקרבן פסח כדי להורות שאנו שולטים על המול והזמן.

וזוה שאלת בן הרשע והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה זאת לכם, ששאלתו הוא

על עבודת הפסח צידכם ואיתם ש שהמול שולט על טלה, ואמרתם אז זה אנו זובחים ל הוא נתונה תחת ואלן מרעימו כי זבני ישראל נתו משא"כ שאר אלה וזה שכתב בעל ה זה עשה ה' לי שאנחנו למעלה ו קודם שהגיע הז הילוך המולות ו בעבור זה עשה שם לא היה נגא הכל הרי עדיין ולכן לא היה נג וזה שהשיב מש באלנו זב משה הסביר לו נקח ונשחט גם של המזריים, וי הוא מן המועדיו שהבי"ד שלמטה חגים ומועדים לקבוע לפי דעו ובוזה מובן מה שהסכים אמר לנו עבדו וכפרש"י יונג ב ובקר שילכו עמו זבחים מן האלן ולא רצה שיבט למעלה מן המול

ויאלו קודם שיושלם הזמן, וזוה רצה להיות
צטוח שלא יאלו מרשותו קודם הזמן.

→ וזוה נחזור לפרש מה שרמזו צבעל הטורים
ע"פ ואלה שמות בני ישראל וגו' את
יעקב איש וציתו סו"מ שבת, כי צוה היסוד צה
יעקב למצרים שע"י שישמרו את השבת הרי הם
מורים שהם למעלה מהמזל וזכות זה יאלו
ממצרים אף קודם שיושלם הזמן, כי הזמנים
באים רק צכת הילוך המזלות, ולזה הצה
נחכמה לו שרצה לבטל מהם את השבת כדי
לבטל מהם דבר זה שהם למעלה מהמזל, כי
אם ישמרו את השבת אז ונלחם צנו ועלה מן
הארץ אף קודם הזמן כי אם הם למעלה מהמזל
הרי הם למעלה מן הזמן ויאלו קודם הזמן. L

★

לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחמיו.
לכאורה יש לדקדק דהוא כפל הלשון
ודרשת חז"ל ידוע.

ויראה לומר כי אם היו המצריים צאחדות
זה עם זה כאחים היה די צנתינת
העונש רק על חלק מהם, כי מזה שיענש חלק
הרי יש צער לכל אחד ואחד וכאילו קצלו
עונשם, על דרך שהצאתי כמ"פ מה שכתב
צערות הצושם שמה שקושי השעבוד השלים
הזמן לא היה צפועל רק צמה שנצטערו ישראל
צשעבוד חצריהם, משא"כ המצרים לא היו
צאחדות כל כך על כן הצריכו לקבל עונשם
צפרטיות לכל אחד (ועיין בדברי צפ' ואלה). וזה
שאמר הכחוב ולא ראו איש את אחיו, היינו
שלא היו נוהגים זה עם זה צבהצה ורעות
כאחיו, ועל כן ולא קמו איש מתחמיו, מלשון
תמורת כמו (שמות כא כג) נפש תחת נפש, שלא
היה שום אחד אשר יחלף במקום חצירו היינו

כל עבודת הפסח שהוא מורה שהמזל נתונה
בידכם ואחם שולטים על המזל, כי טענתו
שהמזל שולט על הכל ואיך אנו זוכים את מזל
טלה, ואמרתם זכח פסח הוא לה, פי' שמתעם
זה אנו זוכים את הפסח כי הוא לה' שהמזל
הוא נתונה תחת יד הקצ"ה והרי אנחנו עמו
וצאן מרעיתו כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו
(בני ישראל נתונים תחת יד הקצ"ה צענמו
משא"כ שאר אוה"ע ולכן אנו שולטים על המזל,
וזה שכתב צעל המגיד ואף אחה אמור לו צעבור
זה עשה ה' לי צצאתי ממצרים, פי' צעבור
שאנחנו למעלה מן המזל על כן יאלו ממצרים
קודם שהגיע הזמן כי הזמנים באים רק מכח
הילוך המזלות והרי אנחנו למעלה מהם, וזה
צעבור זה עשה ה' לי, לי ולא לו כי אילו היה
שם לא היה נגאל, כי לשיטתו שהמזל שולט על
הכל הרי עדיין לא נשלם הזמן וא"א להגאל
ולכן לא היה נגאל.

← וזה שהשיב משה לפרעה צנערינו וצוקנינו וגו'
צצאננו וצצקרנו נלך כי חג ה' לנו, פי' כי
משה הסביר לו שאנו שולטים על המזל וממילא
נקח ונשחט גם את האנן והצקר שהוא המזל
של המצריים, והראיה שאנו שולטים על המזל
הוא מן המועדים שהכל תלוי לפי קידוש החודש
שהצ"ד שלמטה קובע, וזה כי חג ה' לנו היינו
חגים ומועדים של הקצ"ה הוא לנו וצרשותינו
לקבוע לפי דעתנו.

← וזוה מובן מה שאמר פרעה אל משה אחר
שהסכים שילכו צמדצר דרך שלשת ימים
אמר לכו עבדו את ה' רק צאנכם וצקרכם יוצג
וכפרש"י יוצג צמקומו, דמה איכפת ליה צהאנן
וצקר שילכו עמהם, אך פרעה לא הסכים שיוצחו
וצבים מן האנן, כי מזל טלה הוא מזל מצרים
ולא רצה שיצטלו מזלם כדי שלא יהיו ישראל
למעלה מן המזל כי אז יהיו למעלה מן הזמן

תורה ויגון, וכאשר
יום זה ליום צוף
ולכן אנחנו עם
לשמה צשירוק
ה לה' לצדו, ולכן
דור אנוש, עכ"ל
דוש החודש שנמסר
פטי"ו ס"ג החודש
עשה חשבון של
ואילך הן מסורים
ה היום ר"ה אמר
הו סניגורין נמשכו
ה"ה העבירו צימה
חק לישראל הוא
צראה פשוט לחך
אנו ממצרים קודם
שאמרנו כי אנחנו
למעלה מהזמן, כי
לך המזלות והרי

ה"ה להקריב שה
ה הורה שאנחנו
צריים היו עובדים
צאוק ושמתם את
צדן פסח שהוא
המזל, לח"ק לך
שמים וארץ הם
עולם, כמו שכתב
ל"ל שיפורה גרים
העולם והילוך
מהמזל, ולכן זוה
די להורות שאנו

הי יאמרו אליכם
הם, ששאלתו הוא